افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري؟

لیکوال: پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن: محمد اکبر نیازی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانان څه ډول ډيموکراسۍ ته اړتيا لري؟

ليکوال:

پوهاند حبيب الرحمن هاله

ژباړن:

محمد اکبر نيازی

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: افغانان څه ډول ډیموکراسۍ ته اړتیا لري

لیکوال: پوهاند حبیب الرحمن هاله

ژباړن: محمد اکبر نیازی

خپروندی: د افغانستان ملي تحریک، فرهنګي څانګه

ویبپاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز: ژباړن

ډیزاین: ضیاء ساپی

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریک د خپرونو لړ: (۱۰۳)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک مخ

لومړی څپرکی...۱

په لودیځ کې د ډیموکراسۍ پیدایښت او وده.......................................۱

دویم څپرکی...۱۴

دریم څپرکی ۲۸

څلورم څپرکیً...۴۲

اسلام او ډیموکراسۍ ۴۵

پینځم څپرکی ۷۰

افغانستان او د ډیموکراسۍ سیاسي نظام..۷۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریك یادښت

د افغانستان ملي تحریك د (۱۳۹۳ ل) کال په پیل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهیر کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل دیني، علمي، ادبي او ټولنیز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحریك دا ژمنه د یاد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د یوې پرتمینې غونډې په ترڅ کې یې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحریك په یاده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهیر کې به انشاء الله د خدای (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبیعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زیات زیار او زحمت ته اړتیا لري، خو ملي تحریك ټینګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملی کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحریك هیله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحریك له ټولو هغو لیکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندویانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهیر کې یې یو بل سره مرسته او ملګرتیا کړې او دا فرهنګي بهیر یې بریالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانې ورته وایي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هیله

د افغانستان ملي تحریك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

په لودیځ کې د ډیموکراسۍ پیدایښت او وده

ډیموکراسۍ له دوه یوناني کلیمو څخه اخیستل شوې چې ډیموس «Demos» د خلکو او کراټوس Kratos د حکومت په مانا سره ده.
چې بشپړه مانا یې د خلکو له خوا د خلکو لپاره او پر خلکو حکومت کول دي، دغه کلمه چې د لومړي ځل لپاره په لرغوني یونان کې وکارول شوه، نو د یوداسې حکومت استازیتوب یې کاوو چې په هغې کې خلکو په حکومتي عکس چې د یوې پیاوړې ډلې یا طبقې Elite یا یو مطلقه حاکم Autocrat یا اولیګارشي له خوا څارل کېدله، او د حکومتي چارو په پرمخ بیولو کې یې پراخه ونډه درلوده.
په مختلفو وختونو کې د ډیموکراسۍ تعریف پدې موخه چې داسې فلسفه بیان کړي څو وکولای شي پکې د خلکو حق او واک ورکړل شي له مخکې څخه د ټاکل شویو اهدافو مطابق خپل سیاسي او ټولنیز موسسات مستقیماً یا د استازیو لخوا وڅاري.
له همدې پلوه ډیموکراسۍ بیلابیلې ماناوې لري
۱ـــ هغه حکومت چې د یو هیواد ټولو وګړو ته په سیاسي تصامیمو او پریکړو کې حق ورکړي؛ او ددې ډول حکومتي نظام په چوکاټ کې د حکمروایۍ د اصل پر اساس اکثریت عمل کوي چې دا ډول یې معمولاً د مسقیمې ډیموکراسۍ په نوم یادیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـــ هغه ډول حکومت چې عام وګړي خپل سیاسي تصامیم پخپلــه نــه بلکې د استازو په واسطه ونیسي او د ځان په وړاندې مسئول پخپله ګڼل کیږي دا ډول حکومــت د ملــت د اســتازیو Representative دغوښــتنو پربنسټ ډیموکراسۍ بلل کیږي.
۳ـ هغه حکومت چې د اکثریتو حق او صــلاحیت د اساســي قــانون پــه محدوده کې د اجرا لپاره کیښودل شي او هدف یې د ځینو فردي او ډله ایزو حقونو لکه: د بیان د ازادۍ حق، د مطبوعاتو د ازادۍ حــق، د دیــن ازادۍ، په ازاده توګه د مذهبي مراسمو ترسره کولو حق او نورو ترلاســه کول وي.
دا ډول حکومتي نظام د لیبرال ډیموکراسۍ یا مشروطې Constitutional په نوم یادیږي.
د فلسفې پر بنسټ ډیموکراسۍ د افرادو د حقونو برابروالي ته درنــاوی لري او افراد د نورو له منګولو څخه ژغوري.
البته د ډیموکراسۍ په نظام کې هغه وخت په افرادو قیود پلي کیږي کله چې هغوی په مستقیم یا د استازو په واسطه او یاهم ټول اکثریــت ددې قانون په تطبیق کې رضایت ښودلی وي او دغه قیود په ټولو باندې په یو ډول پلي شي.
د ډیموکراسۍ نظام د لومړي ځل دپاره د لرغوني یونان په ځینو دولتــي ښارونو City States کې رامینځته او په اتن کې خپلې غوره مرحلــې تــه ورسېد.
پدې ډول مستقیمې ډیموکراسۍ کې د ښار ټول اوســېدونکو پرتــه لــه ښځو او غلامانو چې د سیاسي حقوقو څخه بې برخې ؤ، په یوځایي توګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت اجرائیه قوه جوړوله او د اجرائیه قويې دنده به يې په نوبت سره پرمخ بیوله. ښاریان به د قضا د دندې د ترسره کولو او د منصفه هئیت د غړیتوب لپاره د پچې اچولو پر بنسټ ټاکل کېدل، دغه راز ښاریانو د قانون په جوړولو کې په مستقیم او غیر مستقیم ډول برخه اخیستله د ښځو او غلامانو پرته به ټول د ښاري دولت د شورا بالقوه غړي ګڼل کیدل، په هغه ځای کې د نن په څیر قوی تفکیک وجود نه درلود.

ټولو ښاریانو به د اجرائیه او مقننه قوې د چارو ترسره کولو واک درلود او ماموران به د خلکو د اسامبلې په وړاندې مسئول ګڼل کیدل.

ددې ډول ډیموکراتیک نظام رامینځته کول او پلې کول له دې ریښتینولی څخه سرچینه اخلي چې دیو ښارنفوس په نادره توګه له لس زرو څخه ډیر او ټول به له سیاسي روزنې څخه برخمن وي.

د یونان ډیموکراسی یوه لنډه تاریخي پېښه د اتن ډیموکراسی د نورو ښکاره ډیموکراسېو په څېر د ایټالیا په اغازین او کلیسایي ښارونو کې د امپراطور او شاهنشاه د فکر په وړاندې مقاومت ونشوکړای او له منځه لاړ.

په منځنیو پېړیو په اروپا کې نظریاتو او افکارو وده وکړه، چې دغو نظریاتو د اروپا د معاصرې غربي ډیموکراسی پدیدې ته زمینه برابره کړه، له هغې ډلې څخه یو هم د استازیتوب نظریه وه د طبیعي قوانیو فکرونه«Natural Law» د طبیعي حقونو په نظر Natural Rights » وده او پرمختګ وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې مانا چې د خلکو حقوق په ځانګړي ډول د خپل برخلیک ټاکلو حق لري او ځوک یې ورځخه نشي اخیستلای دغه نظریه د ټولنیز قرارداد له نظریې سره یوځای شوه.
د ټولنیز قرارداد نظریې پر بنسټ حاکمان او خلک د یو قرارداد لـه لارې چې دوی پکې متقابل مکلفیتونه لري سره یوځای کیږي.
که چیرې د ښار پاچا خپل مسئولیتونه په سمه توګه ترسره نـه کـړي او یاهم د چا په حقوقو تېری وکړي نو امکان لري چـې خلـک د واک حـق ترې بیرته واخلي او د هغه واک له ګدۍ ځخه یـې لیـرې کـړي، چـې د قرارداد په اساس یې هغه ته ورکړی دی، دغه نظریـه چـې د جـان لاک لخوا ځرګنده شوې وه د انګلستان په پارلماني ډیموکراسۍ یا مشـروطه شاهي باندې خورا تاثیر واچوو.
دغه موضوع په اجتماعي قرارداد چې د ژان ژاک روسو اثر ده پـه سـمه توګه واضیح شوېده. همدې ځېز د متحد ایالاتو او فرانسـې انقـلاب تـه فلسفي قانوني مشروعیت ورکړ.
د امریکا په لویه وچه کې انګلیسي کډوالو د پولـو شـرایطو تـه داسـې اشاره وکړه چې د فرد په اهمیت باندې ډیر تینګار وکړي.
دغه امر د ځینو ډلو د اړوندو امتیازاتو د له مینځه وړولامل شو. دغـه راز داسې نور عوامل هم د یو ډیموکراتیک سیاسـي جوړښـت د رامینځتـه کېدو سبب ګرځي چې وررسره مدني ازادۍ او فردګرایی هم پرمختـک کوي.
په بل ډول ننی دیموکراتیکې مفکورې تر یوې کچې د اروپـا د منځنیـو پیړیو مفکورو په ځانګړې توګه د دیني، طبیعی مفکورو او مروجو حقوقو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ورته والی لري. ډیموکراتیکو فعالیتونو دهغو پاچاهانو په کړنو سره پرمختتګ وکړ چې د خپلې مشرۍ په قلمرو کې د سیاستونو په پلان کې یې د سیاسي او اجتماعي ډلو له خوا د مالیاتو د وضع کول شامل کړل.

په هغه وخت کې د مختلفو ډلو یوځای کیدل د پارلمان پیدایښت یا د نني قانون جوړونې اسامبلې جوړوي.

په عقلاني او اجتماعي ژورو پرمختګونو په ځانګړې توګه د طبیعي حقوقو د موضوع په څرګندېدو او د ژوند په سیاسي برابرۍ کې د متحدایالاتو او فرانسې د وګړو د افکارو او انقلابونو ونده تر نورو ډېر او د نور له لورې وستایل شوه، د یونان ښاري دولت د ډیموکراتیک نظام له نسکورېدو څخه تر نني پارلماني ډیموکراسۍ پورې د ډیموکراسۍ په څېړنه کې یوه تشه موجوده ده چې موده یې تقریبآ دوه زرو کالو پورې رسیږي.

نوولسمه او شلمه پیړۍ په هغه نوم پیژندل کیږي چې د ډیموکراسۍ فلسفې په ډیرۍ غربي هیوادونو کې د حکمروایي پر فلسفې غلبه کړې، او د رایې اچونې حقوق، په ازاداه توګه د پارلمان د غړو او اجرایئه قوه رئیس ټاکل د ډیموکراتیکو حکومتونو د مرکزي موسساتو په څېر دي، پدې دوره کې د خلکو ارادې دا توان پیداکړ چې په خپلواک ډول او پرته له ویرې عواقب بیان کړي.

دغربیانو دغه نظر چې د وګړو مساوي حقوق یوازې د سیاسي ډیموکراسۍ له لارې تامینېدای شي د سوسیالیستانو او نورو ډلو له چلینج سره مخامخ شو، او ټینګار یې وکړ چې اقتصادي ډیموکراسۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي برابرى، عامه مالكيت او توليدي وسايل چې اقتصادي بنسټونه دي سياسي د ډيموكراسۍ د ټينګښت سبب ګرځي.

د ډيموكراسۍ شرطونه

د ډيموكراسۍ د پورتنيو ډولونو لپاره بيلابيل شرايط وجود لري او پرته له دې شرطونو نشو کولای چې هره يوه يې پخپل ځای وکاروو، ځکه دا يو طبيعي امر دی چې د مستقيمې ډيموكراسۍ د پکار وړنې شرايط د نفوسو يو کوچنی او نسبتآ متجانس جوړښت دی. او د پارلماني ډيموكراسۍ پکاروړنې شرايط يې د لوی، پراخ او غيرمتجانس نفوس او د ځانګيزې(تخصصي) پوهې منل دي.

هر هيواد د خپل ټولنيز پرمختګ له مرحلې سره يوې متناسبې او يو ډول ډيموكراسۍ ته اړتيا لري په يوه هيواد يا ټولنه کې د هغې سره متناسبې ډيموكراسۍ پرته په بل ډول ډيموكراسۍ ټينګار کول بې ګټې وي.

لکه په اوسني افغانستان کې چې د شوروي اتحاد د تيري څخه وړاندې په منځنيو پيړيو کې د قبيلوي نظام سره نښلول شوی ؤ، د ډول ډول لاسوهنو او مختلفو هيوادونو ته له مهاجرت سره يې نفوس غيرمشابه شو. او ددې لپاره کولای شو د پرمختللې لوديځې ډيموكراسۍ څخه ګټه پورته کړو.

د ملل متحد د استازيو ناکامي لامل هم همدا ؤ. نو اړينه ده چې د هرهيواد لپاره بايد د هيواد هر ډول شرايطو سره سمه يو ډول ځانګړې ډيموكراسۍ پلي شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان لپاره هم اوسنيو سختو او ځانګړو شرايطو ته په کتو سره يو ډول ډيموکراسۍ طرح او د ميکانيزم سره سمه پلي شي.
امکان لري چې ټول پدې سره همغږي وي چې له کومې لارې کولای شو يوه وروسته پاتې او کوچنۍ ډله ډيموکراتيکه کړو او يا وغواړو دغه نظر په يوه پراخ سازمان پلي کړو.
دخيړنې له اصولي او قانوني لارې څخه په ګتې اخيستنې يې د پلي کولو هڅې پيلوو. د يو پراخ سازمان شرايط د ډيموکراتيک نظام سره يا هم د استازو له خوا د حکومت رامنځته کوونکي دي، نه د هغې ډيموکراسۍ پکاروړنه چې په يوه متجانسه او کوچنۍ ډله د پلي کېدو وړ وي.
ټاکنې او استازيتوب پخپل ذات دوه پيچلې موضوعګانې دي د يوې ډلې استازيتوب له يوې خوا دا غښتلې ځانګړتيا لري چې استازيتوب بايد وکړای شي ځان د ځينو ډلو له غړو سره مشابه او له ځينو يې ځان پورته وګڼي، پدې مانا چې هم خپلې اړتياوې او هم د نورو په پام کې ونيسي خو له قانوني پلوه يو شخص هغه وخت د نورو استازی ټاکل کيږي چې خپله د وکيل کړنې د موکلانو سره تړاو ولري. همدا کړنې بايد موکلان سره يوځای کړي او د پورتنۍ دريمې مانا له پلوه يو شخص ته د واک ورکولو يا نه ورکولو سره کولای شي د نورو د ګټو وکالت وکړي، په ډيموکراتيک استازيتوب کې دا اړينه نه ده چې په پورتنۍ مانا دلالت وکړي. د مقننه قوې ټاکل شوی غړی بايد د هغه چا له خوا چې رايه يې ورکړې او يا هغه چا چې رايه يې نه ده ورکړې ترمينځ توپير ونه کړي او داسې فکر وکړي چې فلاني کسانو دی برياليتوب ته رسولی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاکل شوی غړی باید هغه موکلانو چې ترمینځ چې د ته یې رایه ورکــړې یووالی رامینځته کړي. مونږ باید د داسې کړنو اخلاقي مسئولیت په غاړه وانه خلو چې هغه چا له خوا ترسره شوی وي چې زمونږ استازیتوب کوي ځکه مونږ ددې لپاره خپله رایه ورکړې چې دی له مونږ څخــه بــر دی او زمونږ استازیتوب کولای شي.

سیاسي استازیتوب د پورتنۍ دریمې مانا پر بنسټ له نږدې او لېرې ګټو څخه هم وکالت دی.

داسې فکر کیږي چې یو سیاسي استازی دنده لري څو د خپلو موکلانو او د ټولو وګړو د ګټو ساتنه وکړي حتا د یوې کــوچنی ډلــې چــې د ده پــه ټاکنه کې یې برخه هم نه وي اخیستې. پر همدې بنسټ په افریقا کــې د مقننه قواوو استعمار د والي له خوا نوماند کیږي څو د محلي نفوسو چــې په ټاکنو کې هیڅ برخه نلري هم استازیتوب وکړي،

دغه موضوع د ډیموکراسۍ له پلوه د یوه ګوندي نظام سره د پرتله کولــو وړ ده ځکه چې د اقتدار پر سره ګوند خلکو ته بلنه ورکوي څــو د دوی د ګوند نوماند شوي شخص ته رایه ورکړي. او ترڅنګ یې دا توپیر نه کوي چې دغه استازی په کوم شوق او ذوق د خپلو موکلانو د ګټو ساتنه کوي خو دغه عمل ډیموکراتیک استازیتوب نه ګڼل کیږي ځکه چې ټاکوونکو د همدې استازي په ټاکلو کې هیڅ ونډه نه درلوده.

د ډیموکراسۍ دغه نظر نشي کولای څو سرپرستي بشپړه کړي او پــدې کې د ردولو د شونیتا ترڅنګ په خپلواک ډول د نوماندۍ اجازه هم شته.

دهیواد د ټولو اتباعو له خوا د اوسنیو استازو ردول او ټاکل په یوه ټولــه ایزې دیموکراســۍ (mass Democracy) ســره ترســره کېــدای شــي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيموکراتيک استازيتوب د مسئوليت مفاهيم له ټاکنو سره ډيره نـږدې اړيکه لري له هغه ځايه چې د استازو ټاکنې له ډېـرې مـودې وروسـته ترسره کيږي نو دوی مجبوريږي چې د خپل وکالـت د سـاتنې لپـاره د خپلو تجربو او اړتياوو سره سم د موکلانو په خوښه کارونه ترسره کـړي څو د هغوی په زړه کې خپله مينه پيدا او ځان پلوي يې کړي.

ډيموکراسي او د خلکو حکمروايي:

دا ويل کيږي چې په يو ډيموکراتيک نظام کې د خلکو اراده حاکمـه وي مگر ادعا کيږي چې په يو ډيموکراتيک نظام کې مشري د اکثريتو حـق ده، خو ايا دا شونې ده چې يو بيوزله اکثريت په يو غني او شتمن اقليـت مشري (حکومت) وکړي؟

په ډيموکراتيک نظام کې د خلکو د ارادې د خپلواکيت خبرې کيږي خو ايا په ريښتيا سره هـم پـه ډيموکراتيـک نظـام کـې خلـک د ارادې د خپلواکيت څخه برخمن دي؟

ددې ډيره شونتيا ده، چې د يوې ټـولنې يـا ټـاکنيزې حـوزې خلـک د نالوستي، بې علاقگۍ، گوندي او نورو خصوصياتو له مخې د چاپيريـال د دندو په ويشنه کې يو ډول او ځانگړې اراده ونلري. کيدای شي هغـوی د داسې لارو او پاليسو له لارې هوکړې ته ورسيږي چې ټول پکې ځان گډ احساس کړي او يا هم په هيواد کې د يو ستر ناورين د رامينځته کيدو پر وخت په ډله ايزه توگه ټول د هغه د لمنځه وړلو لپاره ځان مکلـف او لـه تيښتې پرته پکې ځان احساس کړي دا خبره د دوی دشخصي گټـو پـه نظر کې نيولو سره يو ډول اراده هغه هم ټوله ايزه اراده رامينځته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم پداسې حالاتو کې د ټوله ایزې ارادې خبرې په ځای وي، خو بیاهم حالات دومره لنډ او تنګ دي چې نشو کولای په بشپړه توګه د یو ډیموکراتیک حکومت عمومي تیوری جوړه کړو.
انسان هغه وخت د ټوله ایزې ارادې، تصمیم اوعمل په اړه خبرې کولای شي چې وګړو ته په ځانګړې توګه هغه چاته چې د ټولنې په استازیتوب واک ورکړل شوی وي او خپلواک وي.
پدې مانا که چیرې وویل شي (پارلمان پریکړه کړې ....) که قوانین دا څرګنده کړي چې څوک د پارلمان غړي جوړیدای شي او د کومو لارو او کړنو په ترسره کولو سره د پارلمان په پریکړو کې ارزښتناکه ونډه درلودای شي ترڅو په وسیله یې پارلمان ته د منسوبیدو لپاره د خلکو په مینځ کې اعتبار او قانونیت پیداکړي.
ایا نور اصول او لارښوونې شته چې پر بنسټ یې وویل شي چې وګړي یوازې په ټاکنو کې د رایې اچوونې، د اکثریتو لارو د اصل په پلي کولو او ټولپوښتنو سره د ارادې او عمل څرګندونه کولای شي؟
البته په یوه ټولنه کې ددې اصل په پلي کولو سره چې په مختلفو طریقو د خلکو رایې اچوونه او په ټاکنیزو حوزو کې له بیلابیلو لارو څخه په ګټې اخیستنې سره مختلفې پایلې ترلاسه کیږي چې هر یوه یې پخپله قانوني محدوده کې د خلکو ارادې څرګندولای شي.
د ډیموکراسۍ د پلي کولو مدعیان پدې اند دي چې په اړوندو ټولنو کې ټولو چارو ته د خلکو یا ملي ارادې له مخې پاملرنه کیږي مګر دغه ادعا یوازې په تخیلي نړۍ کې وجود لري. د سرمایه داري نظام سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیموکراسۍ د ځان لپاره یوه لار لټوي چې د واکمنو پرغوښتنو راڅرخي په واقیعت کې دا خبرې د پانګوالو د ګټو پر محور راڅرخېږي.
سرمایه داران او واکمن یوازې د خپلو شخصي ګټو په اړه فکــر کــوي او دې موخې ته د رسیدو لپاره په هر لازم وخت او ځای کې له خپل ځواک څخه ناوړه ګټه پورته او د خلکــو د تیښــتې لپــاره د ســرمایه دارانــو او واکمنو اراده د ماټریالېسټانو (د خلکو او ملت ارادې) لمنځه وړي
په واقیعت کې تاریخي ماټریالیزم په سمه ده او وایي:
ځواکمنه طبقه په ټولنیز نظام حکومت «مشــري» کــوي او دا مشــري د دوی په ګټه او د نورو په زیان وي، دا خبرې په هغوټولنو کې چې د کــار محراق یې مادي فکرونه جوړوي او له هغه ځای څخه د معنوي او اخلاقي فکرونو بوی هم نه راځي صدق کوي.
واکمن د خپلواکو ټاکنو، پارلماني حکومت، اساسي قانون او نورو مختلفو سازمانونو ترشا د خپلو ګټو د ترلاسه کولو لپاره ډول ډول نــاوړه کړنــې ترسره کوي. خو دا بې خبره او خوش باوره ولــس دهمــدې واکمنــو پــه ښکاره قانوني کړنو تل غولېدلي او په هغوی کې یې دا فکر له منځه وړی چې واکمن خپل ولس ته د ژوند د هوساینې اړونــد د اړتیــا وړ وســایلو، خپل هیواد او ولس ته ژوند د اسانتیاوو برابرولو په لټه او فکرکې نه دي.
د اخلاقي، اداري، جنسي، رشوت، اختلاس، تقلب، وژنې او نور فســادونه په سیاسي یا اقتصادي ډیموکراسۍ لرونکوهیوادونو کــې د واکمنــو لــه شخصیتونو څخــه پــرده پورتــه کــوي او دا ثــابتوي چــې خپلــواکۍ او ډیموکراسۍ لا تراوسه هم تخیلي بڼه اعتبار لري چــې لاسرســې ورتــه خیالي، ناشونی او لیونتوب ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیبرال ډیموکراسۍ د سرمایه دارانو په افکارو کې تر یوې کچې د فاشیستي انګیزو څرک لګیږي، او په تاریخ کې یې تر ټولو مهم عمل د امریکا متحده ایالاتو د پخواني رئیس جمهور جان کینیدي وژنه وه. دامریکا سرمایه داري نظام هغه سوله ایزې لارې چې کنیدي په پام کې نیولې وې له خپلو حالتو سره سمې نه لیدلې له همدې کبله یې هغه ونه منلې. ځکه هغه ګامونه چې کنیدي د بې نظمۍ د کمښت او د نړیوالې بې اعتمادۍ په برخه کې پورته کول بیلابیل مرګونې او جګړه ایزې وسلې ته اړتیا وه او ددې اړتیا د بشپړلو پرمهال به یې په تولید کې کموالی مینځته راتلو چې د کمښت په صورت کې به د وسلې جوړونې په فابریکو کې د سرمایه دارانو سرمایه ګذاري هم په څرګند ډول بې سرنوشتي کیدله له یوې خوا په خپلسري ډول د وسلې خرڅونه په عوایدو کې کموالی او له بلې خوا هغوی له کنیدي سره د دښمنۍ لپاره وهڅول شول چې د همدې دښمنۍ په زیاتوالی سره یې د ځان خلاصون په موخه د هغه د وژنې دسیسه او توطئه جوړه کړه، ددې با وجود سرمایه داري نظام بیا هم دا نه مني چې سرمایه دار د اقلیتو د ګټو پر اساس ټینګ او د اکثریتو ګټې د خپلو ګټو څخه قربانوي، او د خپلو ګټو د ساتنې په موخه له بیلابیلو دیکتاتوري، د ډیموکراسۍ د نظام سره سخت دریځه مخالفت او نورو لار څخه بې دریغه ګټه پورته کوي.

ددې بحث په پای کې باید پردې ډیرټینګار وکړو چې تراوسه په هیڅ ډیموکراتیک نظام کې بیوزله اکثریتو حکومت نه دی کړی او که کړی هم وي نوتش په نوم، او نه به په راتلونکي کې پدې کار وتوانیږي. د ډیموکراسۍ د مفکرینو د ادعا خلاف د ټولنې واک او مشري به تل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچني مګر ځواکمن، شتمن، سـرمايه دار، فيـوډال، بـانفوذ او ميراثـي اقليت په لاس کې وي.

ايا ددې امکان شته چې په فيوډالي ټولنه کې پرته له فيوډاله، په سرمايه داري ټولنه کې پرته له سرمايه داره، په شاهي ټولنه کې پرته له شهزاده ګانو، په کمونيستي ټولنه کې پرته له کمونستانو، په مذهبي ټولنــه کــې پرته له مذهبيانو، او په قوماندان الطوايفي ټولنه کې پرته له د قوماندانانو پرته نور بل څوک د ټولنې چارې په لاس کې واخلي؟

نو ددې پوښتنې ځواب هم په يو نه يو باندې ټينګار کول دي ځکه نور د حکومت د ترلاسه کولو لپاره نه له شرايطو او نه له وسايلو څخه بــرخمن دي.

البته د خپلواکی، ډيموکراسی، ټاکنې، دکانديدو او کانديـدولو حــق پــه سرمايه داره خاوره کې پرته له سرمايه داره، په کمونيستي ټولنــه کــې پرته له کمونيست، په فيوډالي ټولنه کې پرته له فيــوډال، پــه مــذهبي ټولنه کې پرته له مذهبي څوک نشي کانديدای اوکه چيرې احيآ کانديـد هم شي نو ټاکنې نشي ګټلايو ټاکنې په هر ټولنــه کــې دا ډيموکراتيکــه خپلواکي وربښي چې پر قدرت ولاړ د نوماندانو له طبقې يــو وټــاکي پــه واقيعت ددوی څخه د هــر يــوه ټاکنــه د ټــاکونکو لپــاره ګټــوره نشــي تماميدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی
په غرب کې د لیبرال ډیموکراسۍ پیدایښت اوپه نورو یې پلې کول

په شپاړسمه پیړۍ کې د مذهبي اصلاحاتو خوځښتونو له لویدو وروسته Reformation)، په ۱۷۷۶ کال کې د امریکې متحده ایـالاتو د خپلـواکۍ اعلامیه،۱۷۸۹ کـال د فرانسـې انقـلاب، د اتلســمه پیــړۍ پــه پــای او نوولسمې پیړۍ په لومړیو کې صنعتي انقلاب، غربي صنعتي هیوادونــو د استثمار د لمنې پراخوالی، تعقیب امیزه او استبدادي فکرونو ورځ تربلې خپل ځای د ازاد نظر قضاوت او رایې اچوونې ته پریښود.

په سیاسي افکارو کې د مناسبو ډیموکراتیکو اصلاحاتو فضـا رامینځتــه کول او د سیاسي احزابو تاسیس ډیموکراسۍ په ځانګړې توګــه لیبــرال ډیموکراسۍ ته د روښانتیا او پرمختګ زمینه برابروي.

په ۱۹۱۷ کال کې په روسیه کې د ټولنې د اصــلیت پــر بنســټ د فــرد د اصلیت او د سرمایه داري هیوادونو په وړاندې سخت دریځه حریف پــه څیرلومړنیسوسیالیستي نظام رامنځته شو.

په همدې ډول په ۱۹۴۵ کال کې د دویمې نړیوالې جګـړې پــه پــای تــه رسیدو او د دوو هیوادونو د امریکــې متحــده ایـالات او سوسیالیســتي شوروي اتحاد په دوو لویو زبر ځواکونو بدلیدل او د یو نظامي تـړون پــه راس کې د دواړو واقع کیدل وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځانګړې توګه په ۱۹۷۸ کال ۷۰ بیلیون ډالرو د لګولو وروسته په افغانستان کې د شوروي اتحاد او د پرولتاري انترناسیونالیزم د ستراتیژۍ ایډیالوژیکي ماتې، د ویشل غوښتونکو خوځښتونو مینځته راتګ، د هغو هیوادونه خپلواکۍ چې د شوروي اتحاد په زور یو له بل سره تړلي شوي وو او د ازاد اقتصادي بازار په مخنیوي کې د خلکو تمایلات رامینځته شول.

په سوسیالیستي او د ختیځې اروپا په ولایاتو کې د خصوصي سکتور جوړونه، په شوروي اتحاد کې د دوو نویو پدیدو (ګلاسنوست او پرستورویکه) څرګندیدل، داقتصادي او سیاسي لارو پرانستل، له اوږد او درونډ خوب څخه د مسلمانانو را پاڅیدل، د خوځښتونه را پیدکیدل، اسلامي انقلابونه او په اسلامي ایډیالوژۍ سره د غرب د عیسوي افرادو جلبول، هغوی ته اسلامي ایډیالوژۍ ورکول او اسلام ته رابلل د ډیموکراسۍ په ځانګړې توګه د لیبرال ډیموکراسۍ څخه په مبارزه کې د یوې جنګي او تکتیکي وسیلې په توګه پراخه ګټه اخیستل. لیبرال ډیموکراسۍ په غرب او نورو صنعتي هیوادونو کې د پانګوالې طبقې د ایډیالوژۍ پر بنسټ په دوو محورونو (د فرد په اهمیت او ارزښت او د فرد په خپلواکۍ او ګټو) را څرخي.

سرمایه داره طبقه د صنعتي تولیداتو ترلاسه کولو لپاره د خپل هیواد بیوزله وګړي اوهغه هیواونه چې د دوی تر تسلط لاندې او یا هم وروسته پاتې وي له استثمار څخه یې ګټه پورته کوي.

د فرد د اصالت مخنیوی او تحکیم سربېره پردې چې خپل استثمار ته اصلیت وربښي بلکې د اوږدې مودې لپاره تسلط ته هم قدرت ورکوي، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې لاره کې ډېرې منډې ترړې او هلې ځلې کوي؛ غربي سياسي ډيموکراسۍ د سوسياليستي سياسي اقتصادي ډيموکراسۍ په ځير په تخيلي فکرونو باندې ټينګه ده.
په حاکم هيواد متحده ايالاتو امريکا کې هم ليبرال ډيموکراسۍ د خپلو اصولو سره سمه نه ده پلې شوې، غربيان د لېبراال ډيموکراسۍ له مخ پر ودې حالت څخه خوښ وو، په همدې ډول د اسيايي، افريقايي، او لاتينې امريکا خلک او د فردګرايي نظام پخواني رقيب (ختيځ اروپايي) هيوادونه هم د دې حالت تر اغيز لاندې راغلي ؤ، او همدا بريا د ځان لپاره ډاډ ګڼي، خو دا ټکی بايد په پام کې ونيسي چې په تيرو کې هم دا ډول فکرونو ورته لاس ورکړی وو، او داسې ښکاري چې لېبرال ډيموکراسۍ نړيوال قبوليت ترلاسه کړی.
دغه راز غربي ورځپاڼو په ۱۹۰۰ او ۱۹۹۱ کلونو کې پداسې زړورتيا ددې وړاندوينه کوله، چې شلمه پيړۍ د لېبرال ډېموکراسۍ د جګړې د پاتې مصيبتونو لسيزه ده. او بل هيڅ نظام به ورسره د سيالۍ کولو توان او ځواک ونلري.
په حقيقت کې يوه ټولنه هغه وخت د بشپړې ډېموکراسۍ څخه برخمنه کيږي چې د خپلو خلکو مدني او هم سياسي ډيموکراسۍ تضمين کړي.
ډيموکراتيک نظام بايد نه يواځې خپلو خلکو ته د رايې اچوونې او مشر ټاکلو حق ورکړي، بلکې د هغوی د بيان ازادۍ څخه د ګټې اخيستنې او د سياسي ګوندونو تاسيس هم په قانوني او هم په عملي بڼه تضمين کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډول تضمین د قدرت لرونکو د سیالو لپاره ازادو اود پاکو ټاکنو ګتلو ته زمینه برابروي.

خو د لیبرال ډیموکراسۍ ملاتړ هیوادونو کې هغه اثار چې د دوی له خوا لیکل شوي او چاپ شوي دي تر ډیره یې پاملرنه د ټاکنیزو میکـانیزمونو او تر لږې کچې یې مدني ازادۍ ته چې د ټاکنو په خپلواکیت اغیزمنه ده شوې.

ریمونډ ګاسټیل په کال ۱۹۹۱ کې د امریکایي ډیالوګ مجلــې پــه لــومړۍ ګڼه کې د (څه ډول ډیموکرسۍ) تر عنوان لاندې په یوه مقاله کې لیکي: که څه هم ساده خو ناسمه ده چــې د ډیموکراســۍ پــه کلمــه کــې دې دانسان پټ حقوق هم د ډیموکراسۍ له ځانګړتیاوو څخه وګڼل شي.

د موضوع د څیړنې په موخه هغه تجربې چې پدې اړوند مې ترسره کړي وړاندې کوم.

له ۱۹۷۳ کال څخه تر ۱۹۸۹ پورې به ما دا هڅه کوله چې د ډیموکراســۍ پانګه په سیستمي طریقې د کارولو لپاره برابره کړم چې دوه وروســتنې شمیرې (سیاسي حقونه او مدني ازادۍ) پکې راځي.

د لومړیو څو کلونو په بهیر کې ما یوه سروې کتله چــې د دوو هیوادونــو سیاسي حقوق او مدني ازادۍ سره برابرې دي.

خو دواړه به ما د سیاسي ازادۍ په ګټه محاسبه کولې پدې مانــا پــه هــر کچه چې ټاکنې په خپلواکه توګه ترسره شوې او هغه څوک به چې پکې واک ته رسیدل نو د ډیموکراسۍ وزن یې زیاتوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاید د محاسبې دا ډول ماته پدې سبب د منلو وړ وي چې د یو هیواد د مدني ازادۍ په نسبت د ټاکنو او مقننــه قــوې د غــړو پــه اړه مالومــات ترلاسه کول اسانه دي.

د وخت په تېرېدو او د تجربو په زیاتوالي سره مــې د تعــادل دا تیــورۍ لېرې کړه او وروسته په څو کالو کې دې پایلې ته ورسېدم چې، که انسان له یوه کال څخه په ډېره موده کې د ډیموکراسۍ یا هم ازادۍ په اړه فکر وکړي نو دوه ډوله ډیموکراتیکي او مدني ازادۍ به یې پــه نظــر ګتــورې راشي.

دغه راز پدې برخه کې مې دا هم زده کړل چــې د مــدني ازادۍ پرتــه د سیاسي حقوقو هغه ارزښتونه چې ما یې له ټولنــو څخــه تمــه درلــوده وړاندې کوي.

پداسې حال کې چې د سیاسي حقوقو پرته مدني ازادۍ هغــه ځــانګړي ارزښتونه چې ډیموکراسۍ یې په خپرولو کې ده وړاندې کوي.

په ګڼ شمیر ټولنو کې د مدني ازادۍ غوره والی تر سترګو کیــږي، چــې حکومتونه یې د ټاکنیزو حوزو د ناڅرګندو پایلو په نسبت د خلکــو ارادو ته ځواب ووایي.

او د ټوله ایزو اړیکو د وسایلو له لارې، لاریونونه او نورې خبرتیاوې هــم پکې ښودل کیږي.

څرنګه چې پوهیږو ډیموکراسۍ دوه مخالفې ریښې لري.

لومړۍ ریښه یې د هغو وګړو د غوښتنو په اړه مالومات وړاندې کول دي چې غواړي خپلې چارې پخپله اداره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کمه اندازه پدې هکله دا فکر کوي چې خپلې ټولې چارې بايد د چا له خوا اداره کړي.
په کوچنيو ډلو کې ځوانان يا هم د کورنيو مشران د پخپلو چارو کې نظر د ښرګنداوي حق ته پاملرنه کوي چې دغه قبيلوي يا هم کليوالي ډيموکراسۍ ته په تاريخ کې نښه پاتې کيږي. د ټولنيزو او سياسي عقايدو، ذهنيتونو او ارزښتونو پر بنسټ تعريفيږي. په ټوله کې د قانون پلي کول او د انسان حقوق د يوې ډلې او دولت د اساسي حقوق په پرتله غوره ګڼل کيږي.
دويمه ريښه معاصره ډيموکراسۍ جوړوي په موجوده بحث کې د لېبرال کليمې څخه موخه د ځانګړو اقتصادي نظرياتو، د دولت د اقتصادي ونډې اړوند او محافظه کاري ضد نه وي.
لېبراليزم له بيلابيلو ديني او دنيوي عقايدو څخه ايستل شوی دی د انسان په بنسټيز ارزښت او د هغوی پر غوښتنو ټينګار کوي او په تائيدي بڼه يې ټاپه لګوي.
د لېبراليزم په قانون کې هېڅوک ددې حق نلري چې نورو وګړو ته ددې آمر وکړي چې څه ډول فکر او عمل وکړي.
يوازې له هغو مواردو پرته چې هرومرو د ټولنې په وړاندې ګواښ رامينځته کوي او هوساينه يې تهديدوي، که څه هم ليبراليزم لرغونی او تاريخي اساس لري خو له اوولسمې پيړۍ راهيسې د ټولنيزې فلسفې لاسته راوړنې او هڅې د همدې موخې لپاره چې د دولت د نا اعيار شوي قدرت څنځيرونو څخه ازاد او د دين لنډنظري(تنګ نظره) خلک هم ترې وباسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اتلسمې پیړۍ وړاندې د قبیلوي ډیموکراسۍ په پرتله د لیبرالیزم د ودې کچه ټیټه وه، همدا ډول لیبرال ډیموکراسۍ سیاسي نیوکې له منځه وړي که څه هم دا کار پدې وروستیو کې ناشوني وو، خو پدې توانیدای شي چې هر ډول غلامې، د دلیل پر بنسټ چاته رنځ ورکول، دنژادي اقلیتونو او قومي ډلو چارې تشریح کړي.

لیبرال ډیموکراسۍ پدې باور ده چې یو فرد باید مکلف نه کړای شي تر څو خپل ژوند له نورو قرباني کړي د لیبرال ډیموکراسۍ لپاره فاشیزم او مختلفې ایډیالوژۍ رامینځته شوې.

ختیځې اروپایي مارکسیستي او لیننستي پلویانو لیبرال ډیموکراسۍ پدې تورنه کړه چې ګواکې د فردي ګټو څخه ډله ایزې ګټې قربانوو او فردي ګټې پر ډله ایزو ګټو برې ګڼي چې پدې سره نه پخلا کیدونکی مخالفت رامینځته کیږي.

د بشري حقوقو خوځښتونه د لیبرال ډیموکراسۍ پر عقایدو ټینګ او د همدې سیاسي نظام لاسته راوړنه ده.

دغه حقوق په هر ځای کې د بیوزله او مظلومانو د غوښتنو مرجع ده، او هغه ټولنې چې ددې حقوقو ملاتړې دي د ټولو وګړو طبیعي متحدین ګڼل کیږي.

باید دا مو په یاد وي چې د موجوده ډیموکراتیک انقلاب اړوند بحث پرمهال ناچاره یو باید بدلون ته یې باید پاملرنه وکړو چې د دواړو ډولونو له دودونو څخه (قبیلوي او لیبرال ډیموکراسۍ) استازیتوب وکړي.

او پام مو وي چې په ننۍ ډیموکراسۍ کې د لیبرال او قبیلوي ډیموکراسۍ د یوځایوالي پایله یوه اوږده او تاریخي پروسه ده، نه پخپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښه خوځښت. همدا ډول د تاریخ له پلوه د ډېرو ډېموکراسیو سره سره د لیبرال ډېموکراسۍ په پرتله قبیلوي ډېموکراسۍ ته ډېره پاملرنه شوېده. د مودې په تېرېدو سره د لیبرال ډېموکراسۍ بنسټ ایښودنکو او امریکایي وګړو له اساسي قانون او د بشر د حقوقو له اعلامیې سره خپلې اړیکې پرې کړې.
په نږدې کالو کې د امریکا په متحده ایالاتو دې دورو ته پاملرنه کیږي او قبیلوي ډېموکراسۍ ته په لیبرال دېموکراسۍ وړاندېوالی ښوول شوی دی. پدې برخه کې د یاد هیواد له لودیځ غاړو څخه د دوېمې نړېوالې جګړې په بهیر کې د جاپانیانو ایستل یوه ښه بېلګه ښودلای شو.
عامه فکرونه ددې څرګنداوی کوي چې دنورو ډېموکراتیکوهېوادونو په څېر په متحده ایالاتو کې هم لیبرال ډېموکراسۍ غوښتونکو د فکرونو سره سم د منلو وړ نه ده. د لومړۍ نړېوالې جګړې وروسته په ډېموکراتیکې اروپا کې جګړې او د دویمې نړېوالې جګړې وورسته مستعمراتو پرمختګ او غوره والی پیداکړ.
په ډېموکراتیک انقلاب کې د سولې یوه برخه تر هغې کچې په پام کې نیول کېږي چې د لیبرال ډېموکراسۍ ذهنیتونه په قبیلوي دېموکراسۍ برلاسې شي.
کله چې وغواړو په ننۍ نړۍ کې د ډېموکراسۍ د پرمختګ غږ اندازه کړو ددې موخې لپاره لازمه ده چې مالومه کړو څو قبیلوي او لیبرال عناصر په ډیموکراتیکو خوځښتونو کې تر کومې کچې ځواکمن دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید په یاد مو وي چې فاشیزم په ایټالیا، جرمني او د جاپان په ډېموکراتیک کیدونکو ټولنو کې د پرمختګ په لور روان دی. او یادې ټولنې ازاد بحث او کوچنیو ډلو ته د پلټنې وسایل هم برابروي.
وروسته یې ددې توان پیداکړ چې په امتیازاتي نظام او د ډېموکراتیکو اکثریتو خلکو د جلبولو له لارې فاشیزم له پښو و غورځاوه چې په هغوی کې د لیبرال ډېموکراسۍ فرضي ریښه د کمزورتیا په لور روانه کړې وه.
د برخلیک ټاکلو غوښتنه له یوه پلوه د خپلواکۍ غوښتنه او له بل پلوه خپلواکۍ هم برعکس ورته غوښتنه لري چې د ډېموکراسۍ د اړتیا وړ ازادیو سره اړیکه نلري.
غالبآ د برخلیک ټاکلو دغوښتنې وخت د قبیله ګرایي غوښتنه هم ده. او دا خبره ددې پرځای چې د بشر حقوقو لمن پراخه کړي برعکس د کوچنیتوب په لور یې بیایي دا غوښتنې په ځو وختونوکې د امریکا په سویلي برخه کې د ډېموکراسۍ د پرمختګ مخنیوي ته نږدې شویدي.
د برخلیک ټاکنه پخپله یو جایز حق دی او باید تر هغه ځایه په رسمیت وپېژندل شي چې د نورو وګړو د حقوقو د تهدید سبب ونه ګرځي. خو دا حقوق باید د هغو مدني حقوقو پر ځای چې د لیبرال ډېموکراسۍ د پرمختګ لپاره اړین دي وکارول شي.
پدې شعوري خبرتیا سره باید د ډېموکراسۍ هغه سیمې په غور سره وکتل شي چې لاتراوسه هم وګړي پکې غیر ډېموکراتیک ژوند لري او لا ډیموکراتیکې شوې نه دي او که چیرې دغه موجوده لیدنې دوام ومومي په لنډ وخت کې به د بشپړې سیاسي ډېموکراسۍ د ټینګښت احتمال را پیداشي.
که په ځانګړي ډول وپوښتوچې؛ کوم ارزښتونه باید ډیر په پام کې ونیول شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایا مونږ په رښتیا هم د داسې دیموکراتیک نظام جوړول غواړو چې په چټکۍ سره د لیبرال او انسان پالنې (هیومنیزم) هغه ارزښتونه رد کړي چې د انسان د ژوند بشپړولو لپاره اړین ګڼل کېږي؟
ایا داسې خپلواک هېواد چې په سیاسي نظام کې ښځینو ته د منځنیو پېړیو په څېر موقف ورکړي؟
ایا داسې ډېموکراسۍ به وزغمو چې تردې کچې غوځه کوونکي مذهبي او قومي مسائل رامینځته کړي چې په انسان وژنه کې یو نوی ریکارډ ټینګ کړي.
که بخت له مونږ سره یاري وکړي یا داسې لار پیداکړو چې ددې مسائلو د رامنځته کیدو او ترسره کولو مخنیوی وکړي څو هېواد له ناخوالو وژغول شي او همداسې په موجوده شکل پرمختګ وکړي؛ د خلکو د ژوند د سطحې سره سم د هغوی برخلیک ټاکلو سره به په نورو لویو لویو برخو کې نفوس ونه کړو چې ورسره داسې خپلواک سیاسي نظام ته پرمختګ ورکړو؟
ددې بحث په ځینو برخو کې به هغه خطرونه او تحولات چې رامینځته شوي څرګند شي. او یادونه یې باید وکړو چې د لیبرال ډېموکراسۍ د پلټنو لارو ته چې په یو ډول د بشر حقونو استازیتوب کوي په چټکه دوام ورکړل شي ولو که هېوادونه شکلاً هم ډېموکراتیک شي.
د همدې موخې لپاره باید داسې ښوونیزو مراکزو ته وده ورکړل شي او په ډېموکراسۍ او هغه هیوادونه چې تراوسه ډېموکراتیک شوي نه دي د لیبرال ارزښتونه ورته په پراخ ډول تدریس کړي، په ځانګړو برخو کې ددې ښوونیزې پروسې له دربدو د مخنیوي لپاره ځانګړي هیوادونه تر هغه وخت د سیاسي ډېموکراسۍ د رامینځته کولو او ټینګولو څخه ځان وساتي تر څو چې حاکم نظام او ځواکمن د لیبرال ټولنې د مفکورو په ورکولو کې فعاله ونډه وانه خلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي اتحاد په خاوره کې د کمونیستي نظام د ړنګیدو یو لامل هم دادی چې ځايي اوسیدونکي له نړیوال فرهنګ څخه لېرې ساتل شوي دي. له دویمې نړیوالې جګړې وروسته يې تقریبآ په ټولو ځایونو کې خپل نفوذ ته لار پرانستله.

دا فرهنګ نه غواړي هغه فکرونه، مفکورې اونهضتونه تر خپلې ولکې لاندې راولي چې نړیوال رنګ يې خپل کړی وي. دا فرهنګ د ایډیالوژیکي، دیني، جنسي، مذهبي، او قومي مسائلو په اساس تبعیض ته ځای نه ورکوي. همدا ډول هغه مشران (حکمروایان) چې په خپلواکه توګه د خلکو له خوا نه وي ټاکل شوي هم نه مني.

که څه هم دغه فرهنګ د نورو په خوښه په نړۍ مسلط شوی خو ډیره شونتیا شته چې په پای کې د اساسي ارزښتونو د له مینځه وړلو لامل شي.

انفرادي حکومتونه او موسسې د ډیموکراسۍ د پرمختګ په لار کې کټ مټ د سیاسي ډیموکراسیو په شان د هغې په لرغونتیا ټینګار کوي.

په هره کچه چې په ټولنه کې پخواني نظریات او فکرونه زړېږي او ارزښت يې کمېږي په هماغه کچه د ډیموکراسۍ د پرمختګ سبب ګرځي، خو یو ټکي ته مو باید پام وي چې په چټکۍ سره د سیاسي ډیموکراسۍ د اشکالو لیږدونه چې عیني او ذهني شرایط ورته برابر نه وي ګټه نلري. او د فرد سربیره نورو ډلو ته هم د ازادۍ ترلاسه کولو په لاره کې خنډ ګرځي.

پخوا د هر ډول سیاسي ډیموکراسۍ بنسټیز شرط خپلواکۍ په ځانګړې توګه مدني خپلواکۍ وه، ددې با وجود ټول اجتماعي ترونونه د سیاسي ازادۍ پر څرنګوالي اعتراف کوي او وایي چې دا یو خپلسری حق نه دی چې هرڅوک یی په روښنایۍ کې هر څه وکړي او د مسئولیت احساس ورسره نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرنګه چې انسان په یوه ټولنه کې خپلـه خپلســرۍ(مطلق) ازادۍ لـه لاسه ورکوي هماغه ډول ټولنه چې هم د خپلسرۍ ازادۍ څخـه د ګټــې اخیستلو په لار کې قیود وضع کوي.
که چیرې یوه ټولنه انسان ته حقوق او امتیازات ورکړي. نو ددې حقوقــو او امتیازاتو څخه د ګټې اخیســتنې لپــاره حــدود هــم ټــاکي. البتــه د خپلواکۍ څخه ګټه اخیستنه او قیود د هرهیواد د څرنګوالي پــر اســاس وضع او پلي کیږي.
په هېڅ یو هېواد کې حکومت خپلو افــرادو تــه د سیاســي، مــذهبي او عقلاني جوړښتونو له پلوه تر اندازې زیاتــه ازادۍ نشــي ورکــولای او د نورو له خوا د باندنیو ازادیو پلي کول هم د ګټې پرځای ډیرې ناخوالې او خطرونه پېښوي.
بیلګه: په افغانستان اوایران کې د سیاسي ډیموکراسۍ راولاړیــدل ددې سبب شوه چې لومړی په هیواد کې دیکتاتوري او په دویم ځل افراطــي نظامونه رامینځته شي چې پدې سره د خپلواکۍ له تش نوم پرته نور څه په ځای پاتې نه شول.
هغه سرمایه دار هېوادونه چې د لېبرال ډېموکراسۍ څخه ځان بــرخمن بولي پخپله هم پدې نه دي توانیدلي ترڅو پخپلو هیوادونو کې د لېبرال ډېموکراسۍ د پلي کولو زمینه برابره کړي.
په هغو هیوادونو کې چې وګــړي یــې تــر اوســه د قبیلــوي اوکلیــوالي ډیموکراسېو د شرایطو په چوکاټ کې ژوند تیروي که چیرې د مختلفــو خپلواکیو د تامینولو لپاره سواد خپل لــومړنی شــرط ونــه ګرځــوي نــو بیسوادۍ، ظلم، کړاونه او ستم سره به لاس او ګریوان وي.
ایا د سیاسي ازادیو ورکړه د ټولنې د نماینده ګانو د ازادو حقوقو له ډلــې څخه په قبیلوي ټولنه کې د سرمایه دارې ټولنې د عنصر د تصبیق پرته بله څه کیدای شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیبرال ډیموکراسۍ څخه برخمن مدعي هیوادونه چې تــر اوســه هــم پکې یوه کوچنۍ سرمایه داره طبقه پر یوې لــویې خــو بیــوزلې طبقــې حکومت کړی د غیر سرمایه دارانو جبري تحمیــل شــوي شــرایط ددې اجازه نه ورکوي چې خپل استازی د له خیــل مینځــه وټــاکي د واقعــي ډیموکراسۍ خلاف دوی د سرمایه دارې طبقې یا هم د هغوی نــوکران د ځان لپاره استازې ټاکي.

ایا اخلاقاً ددې حق لري چې د دریمې نــړۍ هیوادونــو تــه ووایــي چــې حکومتونه د ټولنې د اکثریتو استازیتوب نه کوي؟

د لیبرال دیموکراسۍ د خپرولو لپاره نړیواله ټولنه په ځــانګړې توګــه د امریکا متحده ایالات هڅه کوي او وایي چې یو سیاسي ټــولنیز نظــام او ملي او نړیوالې هوکړې ته اړتیا ده.

که چیرې د ډیموکراسۍ غوښتونکو پــه اعمــالو کــې دینــي، مــذهبي، طبقاتي، قشري، نژادي، قومي او فرهنګي تعصبات وي نو په نورو به یــې څنګه پلي کول شوني وي؟

ایا دا به انصاف او عدالت وي هر هغه انسان چې پخپله یو کار نه کوي او پر نورو یې د عملي کولو امرکوي؟

ایا دا به انصاف وي چې ډیموکراسۍ غوښتونکي هېوادونه یو عمل د خپل دوست هیواد یا خپلو پلویان په واسطه ترسره کړي او همدا عمــل بیــا د خپلو مخالفینو یا په غیر ډیموکراسي هیوادونه کې تر سره کړي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی
ټاکنې او ډیموکراسي

که چیرې ټاکنې د هغو وګړو په غوښتنه چې په کورنیو جګړو کې ښکېل او یا د دولت د قدرت د ترلاسه کولو هیله لري ترسره او د نړېوالې ټولنې د استازو له خوا پلي شي دا یوازینۍ لار ده چې کورنیو جګړو ته پای او د بهرنیو هېوادونو لاسوهنو مخنیوي سبب او هیواد له جګړو څخه د سولې په لور لاړ شي. افغانان د افغانستان ولس له وژنې، بیوزلۍ او افغانستان له ویجاړونې څخه ژغوري چې پدې لار کې ډېری ستونزې هم وجود ولري.
دغه لار د ټاکنو د پروسې کارکونکي او ملاتړي مجبوروي چې له همدا اوسه دا ستونزې تشخیص او د حل لپاره یې لارې چارې وګوري. او ددې لارو موندلو لپاره باید له ګټورو او قناعت بخشه وسایلو څخه کار واخیستل شي.
له دې وروسته په افغانستان کې د سوسیالېزم حاکم نظام له مینځه ولاړ او په هیواد کې د اسلامي نظام په راتلو سره د ژوند زمینه برابره شوه.
د کابل رژیم په له مینځه وړلو کې له ښکیلو افرادو، ډلو او جهادي مشرانو څخه په پاکستان کې د ناستې غوښتنه وشوه، چې د هېواد په پلازمېنه کې د سیاسي قدرت له تسلیمېدو وړاندې یوځای سره کېني او د یو اسلامي، ځواکمن او متحد حکومت د رامینځته کولو لپاره لازم تدابیر او چمتووالی ونیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جهادي رهبرانو دغه اسامبله د پاکستان له خوا پـه اسـلام ابـاد کـې ونیول شوه، خو له بده مرغه ځنګه چې مخکې ویل شوي وو هسـې ونـه شول.
له یوې خوا د دوی د خپلمنځي اختلاف او بې اتفاقۍ رامینځته کېدل لـه بلې خوا په همدې بیړني تصمیم د پاکستان حکومت فشار او لـه دریـم اړخه دوی له خپلو تیرو موقفونو څخه نه تیرېدل وو، چې ونـه توانیـدل څو د یو داسې هوکړه لیک پر بنسټ چې د هیواد، خلکو او اسلام په ګټه وي سلا شي دغه راز پدې هوکړه لیک کې له یوې خوا هم د کلیـدي او مهمو مسائلواو معضلو په اړه څه نه وه ذکر شوی او یو کوچنی تدبیر یـې هم نه درلود. یوازې پکې د یوې جزیي ځـان غوښـتونکې، د هیـواد پـه وړاندې دښمنانه، په اسلامي حکومت کې یوازې د دوی حاکمیـت او پـه لنډو برخو کې د دوو حکومتونو تاسیس ته پکې ډیره پاملرنه شوې وه.
پدې هوکړه لیک کې د عمـومي ټـاکنو مسـئلې او د قـانوني حکومـت رامینځته کولو ته په مجمل او عادي توګه یوه لنډه اشاره شوې وه.
د همدې اقداماتو په پایله کې نه یوازې ځـان غوښـتونکي فکرونـه او د اسلام او افغانستان دښمنانو هر اړخیزې لاسوهنې وې چې د درې کلونو لپاره د هیواد په پلازمېنه کې داسې ناوړه کړنې ترسـره کـړې چـې نـه یوازې له ویجاړي څخه خالي نه وې بلکه تر ډیرې مـودې بـه موجـوده افغانان او د هغوی راتلونکی نسل په اسلامي نړۍ کې د لسیزو لپـاره لـه خپلو ملي او نړیوالو کړنو او سرټیټۍ څخـه رنـځ وړي، د تېـرو پېښـو د تکرار د مخنیوي لپاره د ټولو وګړو په خوښـه یـو حکومـت تاسـیس،د راتلونکو ټـاکنو د سـتونزو پـه اړه د ټـاکنو ډولونـه، د غربـي لیبـرال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيموکراسۍ او په قبيلوي افغانستان کې له هغې څخه په ګټه اخيســتنه کې ستونزې او د نتيجه بخشو ټاکنو لنډ مطالب وړاندې کيږي.
په موسساتو، دولتي او غيردولتي واحدونو کې لوړ مقـام تــه د رســېدو لپاره ټولټاکنې د رايې اچوونې په شکل ترسره کيږي.
خو په عمومي ټاکنو کې وګړي هغو مهمو سياسي څېرو تــه خپلــه رايــه ورکوي چې د جمهوري رياست، لومړۍ وزيري، په ولسي جرګه او ولايتي شورا د څوکيو ترلاسه کولو لپاره نوماند وي. البته په هغه هيوادونو کــې چې فدرالي سياسي نظام لرونکي وي ټاکنې په ســتونزمن ډول ترســره کيږي دغه راز د ټاکنو کلمه په عادلانه توګه د حقدارو وګــړو لــه خــوا د فعالو او رښتينو اشخاصو ټاکنه او په يو خپلــواک هيــواد کــې د همــدې ټاکنې لپاره واجد شرايط اشخاصوته ويل کيږي.
د ټاکلو، رايې اچوونې او ټاکل کيدو حق په هرځای کې د تعليمي کچــې، د ټولنيزپرمختګ لاملونه او د سياسي شعور د پوخوالی سره سم په ټولو هيوادونو کې مختلف دي. د پاچاهانو په تيرو کارونو کې چې ځان يــې د زور يا هم په ميراثي ډول قدرت ته رساوو، د خپلو خوښو سره سم يې د مهمو دولتي چارو د ترسره کولو لپاره اشــخاص انتخــابول، تــردې چــې بشپړو پرمختللو شاهي مشروطه نظامونو کې هم دغه کار ترسره کيږي، خو دوی د ټاکنو دغه پروسه په نمايشي توګه ترسره کوله.
ټاکنو د ډيرو مستعمراتو له خپلواکۍ، دويمې نړيوالې جګړې وروســته د نوي حکومتونو په رامنځته کيدو سره سم عصري او سياســي ځانګړتيــا ومونده چې نن مونږ يې ژوند کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا توپیر نه کوي چې یو هیواد د اجتماعي پرمختګ په کومه مرحلــه او د څه ډول سیاسي جوړښت لرونکی دی خو بیا هم ددې هیواد له چارواکو څخه د ټاکنو د ترسره کولو هیله کېږي، طبعآ په پرمختللو او صنعتي پــه ځانګړې توګه د لیبرال سرمایه داري هیوادونه د ټولنو د هر ډول شرایطو سره سم دا کار ترسره او ورپورې تړلی دی.

ځیني هیوادونه حتا په دیکتاتوري نظام لرونکوهیوادونو کــې د وګــړو د ذهنونو د دوکه کولو لپاره د خپل نظام د واقعي څرنګوالي په موخــه پــه نمایشي ډول له ټاکنو څخه ګټه پورته کوي. ګڼ شــمیر هیوادونــه چــې دهغوی ټولنیز ژوند شرایط حد اقل چې له لومړنیــو څخــه تــر منځنیــو پیړیو پورې وده کړې وي بیا دا کار پکې ترسره کیږي.

د بشر د حقونو او د ډیموکراسۍ دوکه کوونکو کلمو تر اغیز لاندې یــاهم د ملل متحد یا غربي هېوادونو په فشار مجبور ېږي چــې داســې عمــل ترسره کړي چې له حقیقي ژوند څخه په لېرې واټن او د ژوند لــه لاســه ورکولو شونتیا پکې وي.

لکه څرنګه چې تراوسه په دغه ډول هېوادونو کې عادلانــه او رښــتینې ټاکنې نه دي ترسره شوې وروسته پاتې ډله تل تقلبي او خائنانه پایلې را ښکاره کوي، نه یې مني او قناعت هم پرې نه کوي.

پر همدې بنسټ د ټاکنود ګټوونکو کارونه له بیلابیلو مخالفتونو، ګډوډۍ، سردردۍ او د شخصي دښمنېو په لوړېدو سره د ټوپک پــه را اخیســتو تمامېږي. کولای شو د خلکو وژنه، لوټونه او د کابل ښار ویجاړونه د شورا د غړو د وړتیاوو پایله وګڼو؛ په دغې نوې لارې اوطریقې وړاندې هــوکړه شوې وه چې په دې وسیله هم بریالي نه شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان نه شي کولای ددې وړاندوينه وکړي چې په راتلونکو ټاکنو کې به له لاندې ټاکل شويو لارو څخه (لويه جرګه، په غربي ډول د ټاکنو ترسره کول، د شورا غړي) کومه يوه له اسلامي لارې څخه ګټه پورته کړي.

که چيرې په ټاکنو کې د پورتنيو دريو لارو څخه له يوې څخه هم ګټه اخيستل کيږي نو ددې لپاره لومړنی او بنسټيز شرط دادی چې په ټول هيواد کې به امنيت ټينګوي، په هيواد کې له بې شمېره وسلوالو ډلو څخه د غير قانوني وسلې راټولوي، ټول د يو مرکزي حکومت تابع کول، او په هيواد کې د نړدې او لېرې بهرنيو هېوادونو شومې غوښتنې او ځان غوښتونکو موخو ترلاسه کولو د مخنيوي لپاره کولای شو له پورتنيو دريو لارو څخه په برياليتوب سره ګټه پورته کړو،

د امنيت د نشتون ترڅنګ نور کورني او بهرني واقيعتونه د ټاکل شويو لارو په وسيله د ګټورو کړنو د ترسره کولو لپاره خنډ ګرځي.

لويه جرګه د سوسيالېستي رژيم له منځته راتلو وړاندې تاريخي او دوديزو شرايطوته په کتو سره د هېواد په مهمو ملي او لويو مسائلو کې د تصميم نيولو يوه لويه او ارزښتناکه وسيله شمېرل کېده، ځکه د تصميم نيولو دغه لار د کوچنيو قومي او قبيلوي جرګو لوی جوړښت وو. چې زمونږ د لرغوني هېواد د قبيلوي ډيموکراسۍ مهمه ځانګړتيا بلل کېږي.

خو په هيواد کې د يوې نيمې لسيزې په تېرېدو او د هېواد په دوديز نظم کې په زياتوالي او کموالي لوړوالي او ټيټوالي سره ددې لارې دوديز قدرت هم ګډوډ شو، څرنګه چې په تېرو وختونو کې ددغې تصميم نيونې لار د قومونو، قبايلو، خوانينو، ديني علماو، روحانيونو، ملايانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیو سرمایه دارو ډلې وې. خو نن خپلسري اکثریت د لویې جرګې د قدرت پایه په بهر کې پرمخ او یاهم د وسـلوالو چـې یـا بـه د جهـادي تنظیمونو پورې تړلي او یا هم بې طرفه وي د قدرت تر شعاع لاندې چې له دې پرته یې بل کار له وسې پوره نه وو دي.

او نن په هېواد کې د قدرت او واک ترلاسه کولو لپاره یوازینۍ سـرچینه وسله ده، خو وسلوال پرته له یو څو محدودو اشخاصو د مهمو تصمیمونو تجربه نلري او نه هم ددې جوګه دي چې دغه مسولیت نورو ته ورکړي.

دوی په دې پلمه چې ګواکې نورو د کمونستانو په وړاندې جهـاد نـه دی کړی، وسله یې نه ده پورته کړې، د اسلامي ارزښتونو ویاړ یې ځانته نـه دی ښبلی، د بهرنیانو له خوا یې ملاتړ نه دی شوی، د سـرو لښـکرو پـه ویستلو کې یې برخه نه ده اخیستې نو ددې وړ یې نه بولي چې د هېـواد د برخلیک په ټاکلو کې برخه واخلي، هغوی پخواني تعلیم یافته دولتـي ماموران چې غربي هیوادونو ته یې پناه وړې یا هم په کابل کې پاتې وو او په جهاد کې یې برخه نه وي اخیستې او هر هغه څوک د کمونستانو پـه نوم پېژندل شوي وو په هیڅ ډول دولتي کارونو او تصامیمو کې برخه نـه ورکول کیږي، او دا وایي چې هغه پخواني ماموران او په بیلابیلو برخو کې کارپوهان او یا یې اولادونه چې په بهرنیو هیوادونو کې یې زده کړې کړې وي د هیواد په بیارغونه کې هیڅ ډول برخه نه شي اخیستلای.

نه تعلیم یافته خلک او نه هم هغه څوک چې ددوی په تنظیمونو پورې نه دي تړلي نشي کولای د هیواد په رغونـه او جوړولـو کـې پراخـه او پـه مسئولانه ډول برخه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې هغه کارپوهان چې په بهرنیو هیوادونو کې یې زده کړې کـړي د هغوی مرستې هم ددوی لپاره هیڅ ډول پرمختګ نشي ورکولای او نه هم دوی ورته اړتیا لري.
څنګه چې د کمونستي دورې د واکمنۍ پرمهـال د روسـي کارپوهـانو د همکارۍ نا اغیزي د پورتنۍ ادعا یو ثبوتي سند کیدلای شي چې کورنیو کارپوهانو له کمونستي دولت څخه له همکـارۍ لاس واخیسـت او یـوه لسیزه یی په بر کې ونیوله ترڅو چې د قدرت پر سـر د حـزب غـړي د ځانګړو کارونو په ترسره کولولپاره روسانو له لوړو لګښتونو سره قلمـي بلدتیا پیداکړي.
ژاړم! چې لویه جرګه هم رامنځته شوه او تېرې نږدې تجربې ته په کتـو سره ډېر امکان لري چې بایلونکې ډله تقلبي او جعلي پایلې را څرګندې او ددوی لپاره د منلو وړ نه وي، قناعت پرې ونکړي او امکان لـري چـې پدې سره ټوپک ته لاس کړي او یو د بل په وړاندې جګړه پیل کړي.
ټاکنې په عمومي ډول د غربي لیبرال ډیموکراسۍ یوه پدیده (ښـکارېد) دی، په همدې اساس زمونږ په وروسته پاتې هېواد کې د تعلیمي کچې، د اجتماعي پرمختګ ټیټوالی، د سیاسي شعور لوړوالی، د اساسي او حزبي قانون نشتوالی، د پېژندپاڼو د ویشـلو او د افغانـانو د هویـت تثبیـت او نفوس شمېرنې ستونزه،
د مرکزي نظامي ځواک، د انتخاباتي چارو د سـاتونوکو ، او د هغـو ډلـو نشتون چې ټولو ته د منلووړ وي د بې شمېره وسلوالو ډلو شتون، او تـر ټولو د سیاسي روزنې نشتوالی چې په ټاکنو کې ترې ګټـه پورتـه کـول

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړین او مهم دی او که چېرې دا روزنه نه وي نو راتلونکې ټاکنې به هم وګړو ته د منلو وړ نه وي.

د ټاکنیزې روزنې په پر بنسټ نوماندان پوهېږي چې کوم حقونه او مکلفیتونه لري، څه ډول مبارزه وکړي او خلک په کوم ډول د خپلو کړنلارو تابع وګرځوي.

دغه راز رایه ورکوونکي پوهېږي چې څه ډول د نوماندانو شخصیت او موقفونه وپېژني ارزونه یې وکړي او په ګټه یې خپله رایه وکاروي.

سیاسي ګوندونه او د هغوی غړي پوهیږي چې د ټاکنو پایلې د خلکو د عمومي ارادو څرګندونکي دی نو په همدې اساس د خلکو ارادې تسلیموي او د ټاکنو په پایلو قناعت کوي.

د ټاکنو اصول او اخلاق حکم کوي چې بایلونکې نوماندان باید د بریالیو په بریا خوښ او ورته مبارکي ووایي او دا ژمنه ورسره وکړي چې د هېواد په ټولو چارو کې به په سالمه توګه بشپړه ونډه اخلي.

دا د ټاکنو له دود سره سم ګټونکې حزبي ډله باید د بایلونکې حزبي ډلې غړي له دندو څخه ګوښه نه کړي او پرځای یې خپل غړي ونه ټاکیو ځکه په ټوله کې غربي هېوادونه د ټاکنو له بریا وروسته یوازې په کابینه او ځینو کلیدي او مهمو ادارو په کارکوونکو کې بدلون راولي او نور یې پخپل حال پاتې کېږي.

خو! زمونږ په هېواد کې د ټاکنو د اصولو او شرایطو په نه موجودیت سره دا امکان لري چې د انتخاباتي حوزې رایه ورکوونکو لسټ نه وي جوړ شوی او د هغوی لپاره ځانګړي کارتونه هم نه وي ویشل شوي، ممکنه د چې د ډاکټر نجیب الله د حکومت د دورې په څېر چې عین اشخاص په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو ځایونو کې رایه ورکوله او یا هم په یوه ګوښه انتخاباتي حوزې چې له له مرکزي حکومت څخه به لیرې وه یا به هم وسلوالو ډلــو د خپلــو ګټــو لپاره د رایې اچوونې صندقونه ډکول او په ټاکنو کې رایــه شــمېرونکي د وسلې په زور ګواښي چې د ټاکنو پایلې ددوی په ګټه اعلان او یــا هــم د رایې اچوونې صندقونه له منځه یوسي.

پر همدې بنسټ دا شونې ده چې ټاکنې ددې پرځای چې تیرو ستونزو د حل لارې چارې پیداکړي نورې ستونزې زیږوي، پدې مانا چې د تنظیمي مخالفتونو پراساس به نور مخالفتونو هم زیات شي، د شخصي دښــمنیو رامنځته کېږي او په پایله کې به د سیمه ایــزو جګــړو ســربېره کورنیــو جګړو ته هم لمن وهي.

هغه دښمنۍ چې یو د بل وژلو او لوټولو په پایله کې چې پــه یــوه نیمــه لسیزه کې د جهادي مشرانو او قومندانانو له خوا زېږول شــوي پــه لنــډ وخت او د قانوني ټاکنو په ترسره کولو سره نشي له منځه تــلای او د یــو اصولي او واقعي ټاکنو ترسره کولو ته زمینه برابرول ناشونې ده.

ټول هغه شرطونه چې باید د ټاکنو د ترسره کولو وړاندې تامین شي یــو یې د هیواد سیاسي نظام دی چې زما په عقیده ددې پرمخ هوکړې تــه د رسېدو یوه اسانه او ساده امر نه دی؛ که څه هم ډېر احتمال لري چــې د هېواد راتلونکې ټاکنې د سیاسي شکل په برخه کــې مختلــف جهــادي تنظیمونه د هغوی د پلویانو له خوا تر فشار لاندې راځي چــې د همــاغو هیوادونو د ډیموکراسۍ ډول پخپل هیواد کې هم پلي کړي.

پدې مانا چې ددې ډېر امکانات شته چې ایران، پاکستان،عربي امارات او نور غربي هیوادونه په هیواد کې پخپلو لاسپوځو فشار راوړي څــو ددوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خير ډيموکراسی په خپل هيواد کې پلي او د رامنځته کولو لپاره يــې له خپلو هيوادوالو سره کلکه مبارزه وکړي.
البته په هغه صورت کې هم دنن په څېر موخې ته رسيدل کاملآ ناشــونې ده او يا به هم ډير وخت په بر کې ونيسي. که چيرې په ځانګړي ډول هم سره هوکړه وکړي او سره سلا شي نو په اساسي او احزابــو قــانونوکې، د ټاکنو مقررات او له هغې څخه د ګټې اخيستنې لپاره پــه ټــاکلي وخــت ورسره د خلکو بلدتيا نشي کيدای.
په بيلابيلو تنظيمونو باندې د جهادي ډلو پــه ويشــل کيــدو ســره ددې شونتيا نشته چې د هيواد د راتلونکي لپاره يو حزبي(يو حزب لرونکــی) چې د اسلام دين يې هم غوښتونکی دی رامنځته او دوی پرې هوکړې ته ورسيږي او کار ترې واخلي، ځکه له يوې خوا ټول تنظيمونه دا رضــايت نلري چې په يو ګوند کې سره راټول شي که چيرې احيانآ هــم رضــايت ولري او هوکړې ته سره ورسيږي نو د مذهب د اختلاف پر بنسټ ســوني او شيعه په يو ګوند کې سره نه يوځای کيږي چې پــه همــدې ی ســره د دوه ګوندونو د رامنځته کيدو شونيتا پيدا کيږي.
د اسلامي ملي خوځښت ګوند په هيڅ ډول مذهبي ګوندونو له خوا نشي يوځای کيدای اونه هم پخپله د دوی خوښه ده چې سره يوځای شي چې پدې سره به يو بل ګوند زيات او شمير به يی دريو ته لوړ شي.
د سياست په ډګر کې د نوې رامنځته شوې ډله (طالبان) دي چې د نورو بې وسلې کول او د هغوی د قدرت له منځه وړل غواړي او په هيڅ ډول له نورو سره د يوځای کيدو هوډ نلري پوتنيو ځرګندونو ته په کتو سره پــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد کې څلور ګوندونه مبارزې ته چمتو دي، نو دا وخت اړینه ده چې په هیواد کې ډیموکراتیک پارلماني نظام رامنځته شي.
ددې نظام په رامنځته کولو سره دا لازمیږي چې د امریکې متحده ایالاتو، فرانسې او انګلستان هیوادونو په څېر نظام انتخاب او ومنل شي.
د امریکا په متحده ایالاتو کې صدارت وجود نلري او اجرائي قوه یې مستقیماً د رئیس جمهور په لاس کې ده او جمهوري ریاست ته نوماندان د یو ګوند له لوري ټاکل کیږي دغه د جمهور رئیس مرستیال هم پخپله د جمهور رئیس له خوا ټاکل کیږي، او دواړه په خپلمنځي توافق سره خپله ټاکنیزه مبارزه پر مخ بیايي او رایه اچوونه د دواړه نوماندانو ترمنځ په یوه صندوق کې کیږي، د امریکا په متحده ایالاتو کې پدې مسئاله ډېر بحث شوی او ویل شوي چې یو ګوند نوماند ته دې په جلا جلا توګه په ټاکنیزو حوزو کې رایه ورکړل شي که په یوه صندوق او یوځای؟
ځیني د جلا او ځیني هم په یوځایي ډول ددې خبرې پلویان دي، په متحده ایالاتو کې ولسمشر د عامه رایو په بنسټ ټاکل کیږي.
په کانګرس کې د ګوندي پلویانو د نشتون په صورت کې او یاهم له شخصي نفوذ پرته به په کانګرس کې د منلو وړ نه وي چې پدې سره به یې کارونه د خپلې دورې په پای له بشپړې ناکامۍ سره مخ شي ځکه په هغه هیواد کې یوازې دوه ګوندونه په ټاکنو کې ګډون کوي.
د ټاکنو کارونه اوترسره کول ډېرې ستونزې نلري، که چیرې ټاکنې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې ترسره شي د بېلګې په توګه په افغانستان کې: دا چې په هیواد کې لوی او کوچني ګوندونه شتون لري نو د دوی په موجودیت سره کیدای شي د ټاکنو پروسه اوږدوي او پایلې یې ټولو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرقانوي او نه منونکې وي څنګه چې د ډاکټر نجیب د واکمنۍ پرمهال ځینو ټاکنیزو حوزو تقریباً یو کال په بر کې ونیو طبعاً په اوسنیو شرایطو کې بې سرنوشتي، او خپلسریتوب پراختیا موندلی نو کیدای شي د ټاکنو پایلې له یوه کال څخه هم تېرې وکړي.
ځینې ګوندي ډلې چې په ټاکنو کې یې د ټاکل کیدو له حقه محروم شوي نو شونې ده چې پخپلو سیموکې د ټاکنو د ترسره کیدو مخنیوی او یا هم ګډوډي رامنځته کړي.
د بېلګې په توګه: دا چې په موجوده اسلامي حکومت کې د اسلامي ملي خوځښت ګوند هیڅ ډول ونډه نه ده ورکړل شوې نو کیدای شي ځینو حکومتي ادارو ته پخپله سیمه کې د کار کولو اجازه ورنکړي تردې چې امکان لري چې د جهادي تنظیمونو څخه د غچ اخیستنې په موخه نور دوکه او د فدرالي نظام د رامنځته کولو ټینګار وکړي.
که د فرانسې فدرالي نظام په پام کې ونیول شي نو په هغه کې یو ځواکمن او فعاله جمهور رئیس او لومړی وزیر وجود لري خو دېته په کتو سره چې فرانسویان پوه له د پوهې له پلوه پرمختللي دي نو د حکومت په ویشلو کې دواړه لومړی وزیر او جمهور رئیس سره سلا دي او د خپل قدرت د له منځه وړلو عواملو په وړاندې په ګډه سره مبارزه او له منځه یې وړي.
زمونږ د هیواد شرایط هم په همدې لور روان دی څنګه چې جمهور رئیس او لومړی وزیر دا غواړي چې له بشپړ قدرت څخه برخمن وي، د سیدراعظم او جمهور رئیس ترمنځ د قدرت ترلاسه کولو مبارزه په هیواد کې د سیاسي وضعې د ټینګیدو د مخنیوي لامل ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ دوه ځلې په پاکستان کې ددې مبارزې پایلې پخپلو سترګو ولیدلې چې جمهور ررئیس دوه ځلی انتخابي حکومت له منځه یوړ او که چیرې ورته لار په افغانستان کې پلې شي نو د دواړو اړخونو د پلویانو ترمنځ به وسلواله جګړه رامنځته شي.

که د انګلستان سیستم په پام کې ونیسو نو په هغه کې پاچا یا جمهور رئیس یوازې د اداري او ملي یووالي سمبول په توګه وجود لري.

د ټولو اداري چارو صلاحیت یوازې د انتخابي سیدراعظم په واک وي.

په افغانستان کې خودخواهي خپل اوج ته رسیدلې او بې اعتباري تر خپلې کچې زیاته را ټیټه شوېده او لاهم د کموالي په لور درومي. که چیرې جمهور رئیس په هیواد کې د ملي یووالي سمبول په توګه وي نو لومړی وزیر یې په کلي ډول بې صلاحیته او بې ارزښته ګڼي او تر څنګ یې ځان په اصطلاح هر کاره ګڼي چې پدې سره د جمهور رئیس شخصیت ته پکې زیان رسېږي او په پایله کې دا هم شوني ده چې د پلویانو ترمنځ یې دوه اړخیزه جګړه رامنځته شي او کیدای شي جګړه ځانته وسلواله بڼه ورکړي.

په هر صورت، چې هر ډول ټاکنې ترسره شي او هغه موضوع چې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې انتخابي حکومتونه تهدیدوي هماغه د ائتلافي حکومت جوړښت دی ځکه له یوې خوا پدې هیوادونو کې ملي فکرونه وجود نلري او له بلې خوا د داسې ګوند نشتوالی چې په یوازیتوب سره اکثریت رایه ترلاسه کړي.

البته د اکثریت رایې د تر لاسه کول په موخه په پارلمان کې څو ګوندونه سره یوځای کیږي او د ائتلافي حکومت د رامنځته کولو لپاره هڅې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ائتلافي حکومتونو کې ستر او واکمن ګوندونه د خلکو له خدمت څخه لاس اخلي او د شخصي ګټو په خوندي کولو بوخت او تر څنګ ورسره په واک شریک خواوو ته یې هم پام وي چې طبعآ دغه کار د ملت او هیــواد په وړاندې د بې ګټو کړنو لامــل ګرځــي څرنګــه چــې مــونږ تراوســه د مجاهدینو د ائتلافي حکومت ناخوالې زغمو او پرې اخته یو، که چېرې یو بې ګټې او ناوړه عمل په ټولنه کې بیاځلي تکرار شي نو پایلــه کــې یــې سربېره پردې چې ویجاړ هیواد به جوړ نشي بلکه انسان وژنې لوټونې او نورو ناوړه کارونو ته لار هواروي، که چیرې ټولې پــورتنۍ ســتونزې تــر راتلونکو ټاکنو پورې په پام ونه نیول شي او حل لارې چارې ونه مونــدل شي نو باید د داسې ټاکنو د ترسره کولو اقدام ونشي.

ځکه دا ډول ټاکنې چې د وګړو د غولونې او په سترګو کې یې د خــاورې شیندنې په موخه ترسره کیږي ګټې نه لري څښــتن تعــالی دې زمــونږ هیوادوال د دې ډول ټاکنو له ناوړه او بدو عواقبو څخه وساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

ټاکنې او ډیموکراسي

د ډیموکراتیکو هیوادونو له ځانګړتیاوو څخه ددې تر څنګ چې مهمو دولتي چاروا کو ته د ټاکلو او نوماند کیدلو حق ورکول کیږي نود قدرت په ګدۍ ناست ګوند سره د اصولي مخالفت حق هم ورکول کیږي د حکومت یا مخالف ګوند سره د مخالفت ښودنه د یوې سیاسي ډله بندۍ په چوکاټ کې د یو ګوند له خوا ترسره کیږي.

مونږ هغې ډلې ته اپوزیسون ویلی شو چې دومره ځواکمن وي چې سیاستونو ته تردې چې یو حکومت ته بدلون ورکړي، په نورو ډیموکراتیکو هیوادونو کې اپوزیسون قانوني او رسمي موقف لري، او شتون سربیره پر دې چې په ټاکنو کې د بریالۍ ډلې کارونو په وړاندې خنډ جوړ شي ترڅنګ ددې ډلې په کلک مخالفت لاس هم پورې کوي.

اپوزیسون د حاکمې ګوندي ډلې کړنو ته متوجه وي له چوکاټ او اصولو څخه د هغوی پر کوچنۍ تیروتنه هم نیوکه کوي او په وړاندې یې سخت خو عادلانه مخالفت هم څرګندوي؛ اپوزیسون په پارلمان کې ځان کې د وګړو استازی بولي او د حاکمې ګوندي په کورنیو او بهرنیو برنامو، پالیسیواو اصولي تګلارې په وړاندې اقدامات کوي خو دا مو باید په یاد وي چې اپوزیسون هیڅکله هم د بې ځایه مخالفت یا هم شخصي ګټو او موخو ترلاسه کولو لپاره نه رامنځته کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه د اپوزیسون په مخالفتونو کې تل د ملي ګټو ملاتړ نغښتی وي نو له همدې ځایه ده چې حاکمه ګوندي ډله هیڅکله هم له متقـابلو اقـداماتو سره نه یوځای کیږي طبعاً که چیرې د اپوزیسون تګلاره اصولي وي نو د حکومت له خوا یې په وړاندې هیڅ ډول اقدامات نه کیږي.

که چیرې اپوزیسون وغواړي د حاکمې ډلې یا حکومت چارې ترلاســه او واک ته ورسیږي نو دوه لارې باید عملي کړي.

۱ـــ د دوو ټاکنو ترمنځ په شته واټن د حکــومتي کړنــو او پلانونــو پــه وړاندې اصولي او قانوني مبارزې ترسره کول.

۲ـــ په ټاکنو کې به حاکمې ډلې په وړاندې یــو ســیال ګونــد پــه خیــر سیاسي مبارزه کوي او تل هڅه وکړي خو رایه ورکوونکي پدې قانع کړي چې کولای شي په هیواد کې یو ځواکمن او پرمختللی حکومت رامنځتــه کړي او د حاکم حکومت د بدلولو وړتیا لري.

او دوی هدف ته د رسیدو لپاره له بې ځآیه خبــرو او ژمنــو پرتــه خپلــه تګلاره اوبرنامي وګړو ته وړاندې کوي، که چیرې په هیواد کــې سیاســي ګوندونو شمیره ټیټه او هر څومره چې سیاسي ګوندونه ځواکمن وي پــه هماغه کچه اپوزیسون هم ورسره ځواکمن وي او که برعکس شمیر یــې لوړ وي او کموزري وي نو اپوزیسون به هم ورسره کمزوری او بې ارزښته وي.

پورتنی دویم شکل عموماً پــه وروســته پــاتې یــا د دریمــې نــړۍ پــه هیوادونوکې لیدل کیږي چې پدې اساس دواړه هــم ائتلافــي حکومــت اوهم اپوزیسون کمزوري وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پد ې هيوادونو کې د پوهنيزې کچې د ټيټوالي او د دواړو سياسي شعور ډېرى پر احساساتو پورې تړلي دي چې وروسته بيا په پارلمان کې هم لاس او ګريوان وي چې تر ټول ښه بېلګه يې تېر کال د پاکستان په پارلمان جګړه ده او مونږ ټول يې هم شاهدان يو، او يا يې په پايله د زيان اړوونکي لاريونونو او وسلوالې جګړې لامل ګرځي.

او ددې حالت د دوام د مخنيوي لپاره بايد يو ګوند شديد قيودات رامنځته کړي او ناوړه ګټه اخيستونکو ته دا حق نه ورکول کيږي چې د خپل سياسي تجارت لپاره کوچني ګوندونه جوړ کړي چې وروسته نور وګړي هم په ريشخند او ټوکو په ژبه ورته ووايي: چې فلاني د خپلې کورنۍ له غړو څخه يو پراخ او لوی ګوند جوړ کړی دی.

د تعجب خبر خو دلته داده چې نوموړي ګوندونه بيا د مساوي حقونو او يام قوي ګوندونو دعوې هم کوي او ځانته د يو ځوکمن ګوند په سترګه ګوري.

بيابيا دا تکرار شوي چې يو ګوند په پارلمان کې د يوې څوکۍ په لرلو له بل لوري سره ائتلاف کوي هغو لور يې کابينې ته چمتو کوي البته د هغه په بدل کې يو ډېر مهم وزارت هم په لاس راوړي.

په يو ګوند، ديکتاتوري او يا هم نظامي رژيمونو کې چې اپوزيسون ته پکې په ښکاره توګه زمينه مساعده نه، نو اپوزيسون خپل مخالفتونه په پټه سره کوي څنګه چې په سوسياليستي يا هم شاهي رژيمونو کې چاته د مخالفت اجازه نه ورکول کيږي نو په همدې سره مخالفين خپل مخالفتونه په بيلابيلو لارو ترسره کوي چې تر ټولو ښه بيلګه د شب نامو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځول دی دغه راز د پخواني شوروي اتحاد د کمونستي رژیم پرمهال مخالفتونه په شخصي محفلونو کې د طنز په شکل ترسره کیدل.

اسلام او ډیموکراسی:

د اسلام سپیڅلي دین له نن څخه یو نیم زر کاله وړاندې د بشر لپاره د ژوند یوه تګلاره ډالی کړې چې نه یوازې په لنډ وخت کې یې د عربو متعصب او ناپوه قوم له پراخ پرمختګ سره مخ کړ بلکې پدې وتوانېد چې د د طبیعي علومو په برخه کې تردې کچې وده وکړي څو د لمریز نظام د سیارو په سینه کې ځانته د استوګنې زمینه برابره کړي خو د اخلاق پالنې، د مساوي حقونو او د اجتماعي عدالت په برخه کې یې د زړه له خلاصه هېڅ ډول کوتلي ګامونه نه دي پورته کړي پداسې حال کې چې په اسلامي تګلاره کې د ټولو د تامین امر شوی دی دغه راز اسلامي تګلارې تراوسه پورې خپله برتري ساتلې او لا به یې هم وساتي.

د تګلاره د انساني بشر د کمزورو او خود خواهانه مغزو او غوښتنو نه ده جوړه کړې دا تګلاره د کایناتو د امپراطوری د تګلارې یوه برخه ده او دا تګلاره د کایناتو د خالق او شهنشاه د بې پایلې قدرت په روښنایی کې د جوړه او د بني ادم د لمسیانو د لارښونې او د تل لپاره د پلي کولو لپاره نازل شوې ده.

د انسان پیدایښت له دوو برخو جسم او اروا څخه جوړ شوی دی دغه تګلاره د انسان د ژوند دواړه برخې مادي او معنوي اړخونه په بر کې نیسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغه ځایه چې د انسان جسم او اروا ډیالکټیکي اړیکه لري نو کـولای چې ورپورې تړلې اړوندې چارې پخلې همغـږې او یوځـایي ډول سـره ترسره کړي، د ژوند د مادي او معنوي اړخونو تفکیک، د هغوی بیلوالی او دوو متضادو ډلو په واک کـې یـې ورکـول د ددې اړیکـې پـه پراختیـا تمامېږي چې په پایله کې به یې ترمنځ موازنه رامنځته نه شي څنګه چې په غربي عیسوي ټولنو کې دا حقیقت پخپلو سترګو وینو او شاهدان یې یو.

په هغو ټولنو کې د ژوند معنوي چارې کلیسا (د عیسویانو عبادتځای) او مادي چارې حکومت ته سپارل کیږي څکه حکومت د ژوند مادي چـارو ته ډیره پاملرنه کوي او د خلکو مادي ژوند ته پـه غیـرې تصـوري ډول ښکلا او پرمختګ وربښي.

بر عکس د ژوند معنوي چارو ته دومره پاملرنه نه کـوي د امریکایـان او اروپایانو د ژوند اروا ورځ په ورځ د مړاوي کیدو په لور درومي او ژوند یې د معنویات د کمښت له کبله له بحران سره مخ دی.

ډیموکراسۍ او د بشر حقونه هغه نسخې دي چـې پـه هـیڅ ډول نشـي کولای په پلي کولو سره یې شدیدې معنـوي نـاروغۍ درملنـه کـړي او تراوسه هم پخپل شدید حالت کې پاتې دي.

البته اوس یوازې اسلامي تګلاره پلي کول، د تعصب او دښمنۍ له منځـه وړل کولای شي څو د غربیانو سربیره د ټول بشر دا سترناروغۍ درملنـه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرد او اسلامي ټولنې ځانګړتیا:

اسلام د یوې سالمې ټولنې د جوړولو لپاره ځانګړې تګلاره لري، اسلامي ټولنه د همکارۍ، برابرۍ، خپلواکۍ او عـدالت پـر بنسـټ ټینګـه ده، د هرځای اوسیدونکې،

هرڅوک چې د هرځای وي، په هرقوم او قبیلې پورې چې تړلی وي، پـه هر ژبه چې خبرې کوي، له هر نژاده چې وي ټول پکې یو ډول او مساوي حقونه لري.

د اسلام په سپیڅلې دین کې هېڅ ډول برتري، بې عـدالتی، ظلـم زوراو تبعیض ته ځای نه دی ورکړل شوی.

د اسلامي تیوري سره سم له کومه ځایه چې انسان د یو خالق مخلوق او د یو مور او پلار اولاده او د یو فطرت لرونکی دی ولو که په بیلابیلـو ډلـو ویشل شوي دي خو ټول په ملي یووالي کې سره یوځای دي.

د اسلام دین له مسلمانانو څخه غـواړي چـې د اجتمـاعي همکـارۍ او برابرۍ له لارې پخپل منځ کې فطري وحدت ټینګ او پرمختللی کړي.

په لنډه توګه مسلمانان باید دا اصل په پام کې ونیسي او د نسل او نـژاد یووالی په عقیده، دین، ایمان، عبادت، د ملت په یووالي باندې بدل کړي یو بل ته له خبرو تیر شي نو پدې صورت کې کولای شـي چـې د ځـان غوښتنې او لوړوالي له انګیزې څخـه تیـر شـي او د وروڵـۍ او ټـولنیز پرمختګ زمینه برابره کړي چې پدې سـره بـه یـوه واقعـي اسـلامي او انساني ټولنه رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي تګلاره کــې د انســان امتیــاز او ارزښــت پرهیزګــاري ده او پرهیزګاري په الله تعالی باندې ایمان لرل احکام یــې پرځــای کــول او د بنده ګانو خدمت کول ده.

څښتن تعالی فرمایلي دي: له تاسو ټوله څخه د څښتن تعالی په وړاندې نږدې هغه څوک دی چې پرهېزګاره وي.

په اسلامي پرهیزګاری سره د امتیاز، برتری، نفاق اچوونه، ظلم او ســتم، د انساني حیثیت تر پښولاندې کول، هر ډول فساد، فرد په فرد، ډله پــه ډلې، قوم په قوم هیواد پر هیوادتیری، تعصب او تبعیض له منځه ځي.

واقعي اسلامي او انساني ټولنه د ټولو وګړو لپاره د نیکمرغــۍ او خوښــۍ رامنځته کول زیمواره ده.

لوی څښتن تعالی په مسلمانانو کې نفاق اچوونه یو شرکي عمل ګنــي او خپل پیغمبر ته یې له داسې انسانانو څخه د لیریوالي امــر کــړی دی، ای پیغمبره له هغو خلکو څخه لیرې اوسه او په کنار کــې مــه دریــږه چــې اسلامي یووالی یې پرې ایښی وي او په بیلابیلو ډلو یې ځان ویشــلی وي او دداسې انسانانو کار ماته پریږده او زه به ددې عمل د ترسره څخه خبر کړم.

د اسلام ستر پیغمبر په دې اړه فرمایلي دي:

څوک چې چاته دتعصب بلنه ورکوي، یو د بل په خبره وژني او د همــدې کار د ترسره کولو پرمهال مړ شي نو هغه شخص زما له امت څخه نه دی، نو په یوه استواره ټولنه کې د اسلامي احکامو پربنسټ ســوله اوامنیــت حاکمیت لري د خلکو حیثت او ناموس پکې خونــدي وي، د انســانیت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

برابرۍ په فضا کې ژوند کوي او پدا ډول ټولنه کې مخالفينو ته هم پــدې دنيا هر ډول سزاګانې ورکول کيدای شي او هم په هغې دنيا!

څښتن تعالی فرمايلي دي: څوک چې يو انسان په ناحقه او غير قــانوني ډول ووژني نو داسې مانا لري چې ګواکې ټوله نړۍ يې وژلي وي.

سترپيغمبرحضرت محمد(ص) پدې حديث کې فرمايلي: کلــه چـــې دوه مسلمانان يو د بل په وړاندې خپلې تورې راوباسي او يو بل ووژنـــي نــو د قاتل او مقتول دواړو ځای دوزخ دی.

دغه راز وايي: په تحقيق سره دڅښتن تعالی په وړاندې د ټولې نړۍ د له منځه تلو په پرتله د يو انسان وژل ډير ارزښت لري. پدې خبره د اســلام سپيڅلي دين دوه رکنه (امربالمعروف او نهی عن المنکر،) او د اســلامي ټولنې دوه مهم لارښودنه نغښتې دي.

ای انسانانو په نيکو کارونو کې يو د بل سره مرسته وکــړئ او پــه نــاوړه کارونو کې د يو د بل له مرستې څخه ځان وساتئ.

څښتن تعالی په اسلامي ټولنه کې ځان غوښتنې او خپلسرۍ له څښـــتن تعالی او د هغه اله استازي سره د جګړبولي او دا کار يې منع کړی دی.

هغه څوک چې له خپل خالق او پيغمبر سره جګړه کوي او د فساد لپــاره خپل وخت لګوي د لاندې سزاګانې بايد ورکړل شي.

۱ــــ ووژل شي؛

۲ــــ په دار وځړول شي؛

۳ــــ لاس او پښې يې پرې شي؛

۴ــــ له خپلې خاورې څخه وويستل شي؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نورو نظامونو کې کله چې افراد مخالفت وکړي نو فـرد تـه د تصـويب شوي قانون سره سم سزا ورکوي پداسې حال کې چې پـه اسـلام کـې قانون سربيره د څښتن تعالی د عذاب مستحق هم ګرځي.
د اسلام په سپيڅلي دين کې آوامر او حق البعد دواړه نغښتي دي چې د نيک عمل په ترسره کولو او له بدو څخه د ځان ژغورنې امر کوي.
د اسلام په سپيڅلي دين کې يو اصل د ټولنيز عدالت تامين، د ظلـم لـه منځه وړل، تيری او د نورو د حق تر پښو لاندې کولو ځان ساتنه ده.
له کومه ځايه چې کاينات په عدالت او همغږۍ پيداشوي بشري ټولنه هم دغه راز د کايناتو يوه برخه د عدالت او همغږۍ تامين بولي.
څښتن تعالی پې اړه فرمايي: انصاف وکړئ ځکه انصاف د پرهيزګارۍ يـو مهم اصل او عمل دی.
د اسلام سپيڅلی دين د ټولنې د طبعي نظم د خونديتوب په موخـه پـه ټولنه کې ظلم کول او ظلم زغمل دواړه منع کړيدي، او پدې اړه څښـتن تعالی فرمايلي دي:
پر نورو تيری مکوئ ځکه تيری کـوونکي خلـک د څښـتن تعـالی نـه خوښيږي.
د اسلام ستر پيغمبران د ظلم د زغملو په اړه فرمايلي: هرڅـوک چـې د خپل مال، ځان او ناموس د ساتنې لپاره ووژل نو شهيد دی.
هغه څوک چې ظلم زغمي نو په اړه يې څښتن تعالی فرمايي: هغه څوک چې مړ شي نو په قبر کې ترې پرښتې پوښتنه کوي چې ژوند دې په څه حالت کې وو نو دی به وايي مظلوم وم بيا به تـرې وپوښـتي چـې ايـا د څښتن تعالی ځمکه پراخه نه وه چې مهاجرت دې کـړای وای، نـو د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډول خلکو ځای چې ظلم زغمي، په وړاندې يې پاڅون او مهــاجرت نــه کوي دوزخ دی چې ویرونکی او هیبتناکه ځای دی، خدای (ج) نه یوازې د ظلم کول او زغمل منع کړي بلکه د نورو د خلاصون امر يې هم کړيدی. ولې هغه نارينه، ښځينه او کوچنيان چې له ظلم خلاص نه شول او وايــي خدايه په يمن باندې له ابدي رحمت سره سره مونږ له دې کلــي وباســه ځکه چې ددې ځای د اوسېدونکو کسب وژنه او ستم دی.

په سوسیالیستي او سرمايه داري نظامونو کې هيڅ ډول واقعي عدالت نه شي ټينګېدای ځکه چې پدې ډول نظامونو کې فرد د فرد، طبقه د طبقې او هيواد د هيواد تر استثمار لاندې وي، استثمار د اقتصــادي عــدالت د مخنيوي ستر لامل ګڼل کيږي. اسلامي نظام نه يــوازې پــه تيــوري ډول بلکه په عمل کې يې هم هر ډول استثمار له منځــه وړی څرنګــه چــې د راشدينو خلفاوو د واکمنۍ پرمهال په ځانګړې توګه د حضرت عمــر رض د واکمنۍ دوره د پورتنۍ خبرې ستر ثبوت ښودلای شو.

په اسلام کې د دوه اړخيزې څارنې اصل

په اسلامي ټولنه کې ښښتن تعالی امربالمعروف نهې عــن المنكــر ســره سره هر مسلمان ته دنده سپارلې خو يو د بل د اعمالو څارنــه او ســاتنه وکړي؛ البته دغه څارنه يوازې د يو فرد، ټولنې او يوې طبقې په ګټــه نــه بلکې د ټولو د خير لپاره تر سره کيږي.

دا ډول څارنه د امر او مامور، ښوونکي او زده کوونکي، لوړپوړي او ټيــټ پوړي، حاکم او محکوم له خوا په دوه اړخيز ډول ترسره کيږي، خــو يــو اړخ هم بايد د عدالت او حق له دايرې څخه ونه وځي، څرنګه چې ابوبکر صديق رض د خلافت ترلاسه کولو وروسته وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو پوه شئ او خبر واوسئ تر هغه چې زه د څښتن تعالی او دهغه د پیغمبر د احکامو اطاعت کوم نو زما پیروي پر تاسو واجب ده. که چیرې مې له دې احکامو سرغړونه وکړه نو بیا مې د اطاعت پرځای له خلافت څخه لیرې کړئ.

د هغه په عقیده که چیرې حاکم ګناه وکړي او له سمې لارې ووځي نو د هغه فرمانبرداري لازمه نه ده، او که چیرې نورو ته د ګناه کولو امر وکړي نو دا ډول امر یې د منلو وړ نه دی. هغه څوک چې د خلکو په وړاندې مسئول او واجب الحترام نه وي نو په هیڅ ډول د مومنانو واقعي خلیفه نشي جوړیدای یوازې هغه څوک چې اعمال یې اسلامي، عادل او د ټولو خیر غوښتونکی وي.

د اسلامي ټولنې لارښودونکي د اسلامي دساتیرو پر بنسټ د خدای او د خدای د مخلوق په وړاندې ځان مسئول ګڼي، خلکو ته سمه لار ښايي او د هغوی شرعي غوښتنې پوره کوي، ټولنه له هر ډول فساد څخه ژغوري او پخپل هم ښکاره او د نورو د اعمالو څرګندونکی هم وي، ځان پالونکی نه بلکې ځان ماتونکی وي، د ټولنو د رنځونو رغوونکی، پخپله نیکه خبره ټینګ ولاړ وي او د اسلام سپیڅلي دین لاروی وي.

دوه اړخیزه څارنه پدې مانا چې اولیاء د دولتي اتباعو د چارو څارونکي او برعکس وي. په اسلامي ټولنه کې د چارو څارونکي نشي کولای چې پخپله خوښه او د ځانه په ګټه فرمانونه صادر کړي او اتباع د اولیاوو ټول ګوډ او ړانده امرونه په بشپړ ډول نشي منلای.

حضرت عمر رض ددې لپاره چې خلک د خپلو اعمالو د څارنې لپاره وهڅوي له خپل ټاکل کیدو یې وروسته وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ای! خلکو که زه د خدای له لارې ووځم له ماسره به څه ډول چلند وکړئ؟

په مجلس یو تن حبشي غلام ځواب ورکړ او ورته یې وویل:

چې ای! زویه قسم مې دې په خدای وي چې بیا به دې زه پدې خپلو توره لارې ته راولم. حضرت عمر رض وویل: که چېرې د ښځو له مهر له سلو درهمو زیات نو په ازاد ډول دې غوښتنه وشي او زیات مال دې بیت المال ته وسپاري.

یوه ښځه چې په دې غونډه کې حاضره دغه ایت که کومې ښځې ته په مهر کې زیات مال ورکړئ نو بیرته یې ترې مه اخلئ د ثبوت په توګه وړاندې کړ او وې ویل چې دا د قرانکریم له متن څخه بې خبري او د ښځو پر حق تیری دی هغه نشي کولای له ځانه قانون جوړکړي او له ما څخه خدای راکړی حق واخلي.

کله چې عمر رض د ښځې استدلال واورید او دې پیښې ته ځیر شو وروسته یې وویل چې ای! خدایه ما وبښه.

ای! عمره ټول خلک ستا ملګري او سلاکاران دي او هغه ښځه په رښتیا او له عمر څخه خطا شوېده.

دغه پېښه د رښتني اسلامي خلافت یو نمونه ده ځکه چې خلیفه ددې پرځای چې پخپله اشتباه کې دلیل راوړي د ټولو وګړو په وړاندې یې خپل قصور ومانه او له ښښتن تعالی څخه یې د ښښنې غوښتنه وکړه.

دغه په اسلامي نظام کې د څارنې او ساتنې ښه بیلګه ده. نه یوازې دا چې حاکم اومسئوله دستګاه خلک خپلو اعمالو ته متوجه کړي بلکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عام خلک هم د خپلو واکمنو اعمال او اقوال تر څارنې لاندې نیسي څو هغوی هم د نیکو کارونو له دایرې څخه بهر نه شي.

دغه ساتنه یوازې د روزنې، دیني پرمختګ څخه خبرتیا او سیاسي شعور پر بنسټ ترسره کیږي. د اسلام له نظره د هر امر او مامور باید یو بل ته پام وي حتی باید له خپلو کوچنیو تخطیو هم سترګې پټې نه کړي ځکه پدې سره به د دوی تخطي لویه او په پایله کې به د نظام په ړنګېدو تمام شي.

هغه وګړي چې پدې نړۍ کې له فاسدو او بدکارو رهبرانو پیروي کوي نو کله چې په هغې دنیا کې په عذاب اخته شي بیا به وایي: چې ای! خدایه مونږ له فاسدو او بد کارو رهبرانو پیروي کړې او د ګمراهۍ په لور تللي یو، خدایه د هغوی عذاب دوه چنده او پخپل سخت غضب او لعنت یې اخته کړئ.

رسول ص فرمایلي: څوک چې د نورو د ژوند او دنیا لپاره خپله دنیا او ژوند خرابوي هغه کمعقل دی او له هغه څخه کمعقل هغه څوک دی چې د نورو د دنیا لپاره خپل اخرت تباه کوي.

د خلکو د څارنې د نشتون په صورت کې به اسلامي رهبران په ظالمانو بدل شي، او لاندې کړنې به ترې ترسره شي؛

۱ــ ظالمان چې پخپله فاسد وي نو نور هم د فساد په لور راکاږي او د فساد لمن پراخوي.

۲ــ نیک عمله خلک به ظلم پیل کړي او د ذلت په لور به راوکاږل شي، بیابه ناوړه او مفسدو خلکوته پرمختګ ورکړي چې پدې سره به د غوړه مالۍ بازار ګرم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ـــ ځان به لوړ او پیاوړی ګڼي او د نورو پروا به نه کوي چې پدې سـره به نورو ګناهونو ته هم مخه کړي.
۴ ـــ ځان د نورو په پرتله هوښیار ګڼي چې دا د دوی د ګمراهۍ او فساد لامل ګرځي.
۵ ـــ خلک په بیلابیلو ډلو ویشي ترڅو کمزوري شـي اود دوی د نـاوړه اعمالو په وړاندې د دریدو توان ونه لري او په پایله کې د ځـان، کـورنۍ، خپلوان او ملاتړو لپاره د ژوند اسانتیاوې رامنځته کړي.
۶ـــ د زده کړې ترلاسه کولـو، د اسـتعدادونو ودې، سیاسـي شـعور او اقتصادي پرمختګ ته په بل ډول ګوري څو دوی اړمند وي او اطاعت یې وکړي.
۷ـــ دښمنۍ او وینې تویونې ته لار هواروي څو استعدادونه یې په منفي لارو پرمختګ وکړي او ددوی قدرت ټینګ او دوام پیداکړي.
۸ ـــ په ټولنه کې د فساد دود رامنځته کوي او خلک پکې ډوبـوي څـو دین او دنیا یې تباه شي.
۹ـــ نه یوازې ځان سوله غوښتونکی ښایي بلکه خپل نـور پلویـان هـم نیک عمله بولي.
۱۰ ـــ ځان د دین واکدار پېژني خلـک د واقعـي سـولې پـه وړانـدې د مخالفت لپاره پاځون ته تحریکوي.
۱۱ـــ هغوی خپل اعمال د هغو علماوو په ملګرتیا سره چې دین یـې پـه دنیا خرڅ کړی وي ځان پاک ثابتوي او د وګړو په وړاندې پرښتې ښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې سياسي حقونه:

د اسلام سپيڅلی دين له بل هر دين څخه د امنيت او عدالت د تامين په موخه حکومت او سياست موجوديت ته ډېره اړتيا ده.

د اسلام دښمنان دا دين يوازې د اخلاقي او شخصي مکلفيتونو چې په عبادتځايو او کورونو کې ترسره جوړښت بولي.

د اسلام څخه د حکومت اوسياست د جلاوالي څخه د دښمنانو موخه په بې خبره مسلمانانو کې دا ذهنيت رامنځته کول چې ګواکې سياسي، اقتصادي او ټولنيز مسايل يوازې دنيوي مسايل دي او له اسلام څخه سره کومه اړيکه نلري.

او د اسلام يوازينۍ موخه ديني مسايل دي (د اخرت ورځې د عذاب څخه د خلاصون) لپاره او بس!

د اسلام د دښمنانو تبليغ په اسلامي علماوحتی په په شېخ عبدلرازق هم اغيز کړېده

لکه څنګه چې د نوموړی پخپل يواثر کې چې ډېرو امريکايانو ورڅخه ګټه پورته وايي: چې د اسلام په چوکاټ کې سياست ته ځای نه دی ورکړل شوی او سياسي چارو ته پکې پاملرنه يو غير اسلامي کړنه ده پداسې حال کې چې پيغمبر ص فرمايلي: څوک چې د مسلمانانو چارو يا برخليک ته پاملرنه نه کوي نو له مسلمانانو څخه نه دی.

د اسلام سپيڅلی دين د ژوندانه ستر او پراخ نظام دی چې په هغه کې ټول مسايل د دنيوي او اخروي نيکمرغيو پورې تړلي دي لکه د حکومتي اداري پورې د تړلی امر پلي کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د سیاست اړوند مسایل د ټولنې له وزن سره متناسب له مختلفـو لارو د ازمایلو او امکاناتو په لرلو سره ورته پاملرنه کیږي.
یو ټکی باید په پام کې ونیسو چې مستشرقینو په اسلام کې د سیاســي پرمختګ لپاره د مسلمانانو سیاسي ته مراجعه کړېده، البته د راشــدینو خلفاوو وروسته دوی له دین څخه ورو ورو لیرې کیدل او د خلافت نظام یې په میراثي شاهي نظام بدل کړ، یوازې خلفاوو چلند یې یو بل څه او د اسلام د واقعي سیاسي پرمختګ څخه پرته بل څه وګڼل طبعآ په شاهانو باندې د بدل شویو خلفاو د مطالعې کردار د اسلام لــه لــورې یــو منفــي انځور وړاندې کوي.
په اسلام کې دغه ډول د سیاست غیراصولي مطالعه دی اس مرګولیــه(د یو عالم نوم) په خپل اثر کې د (محمد پینیزم) ت عنوان لاندې دی وایې: چې هېڅ مسلمان د خپل وخت پرمهال د رهبر په وړاندې کوم سیاســي حق نلري او هبرې یې د هیڅ یو وګــړي پــه وړانــدې مســئولیت نلــري نوموړی د خپلې وینا د تائید لپاره وایي: که چیرې کــوم رهبــر د خپلــو قدرت په وسیله کوم عام وګړی پرته له قانوني اسنادو او شواهدو ووژني نو ددې کار په ترسره کولو سره بیا هم د د خلکو په وړاندې مســئول نــه دی.
دغه ډول ناسمې پریکړې د سیاسي تاریخ تش په نوم لــه خلیفــه ګــانو څخه اخیستل شوېدي پداسې حال کې چې د اسلام د سیاســي واقعــي تګلارې لپاره باید له قرانکریم، سنتو، احــادیثو، راشــدینو خلفــاوو او د صحابو له اعمالو څخه ګټه پورته کړای شي. ځکه پدې ګټــې اخیســتنې سره کولای شو کولای شو د اسلام اصلي سیاســي لارې پیــداکړو البتــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ښودوونکو خلیفه ګانو او رهبرانو د اساساتو څخه وتلـې او مخالفـه لار نیولې وي او د اسلام اصلي انځور یې د خپلو غیر اسلامي اعمـالو تـر شا پټ کړی وي له اسلام څخه یو منفي انځور ښودلی دی او دا نو د هغو ګناه ده. څرنګه چې علامه اقبال لارهوري ویلي:

د اسلام سپیڅلی دین له هر ډول عیبونو او نیمګړتیاوو څخـه پـاک دی خو چې د مسلمانانو په مسلماني کې نیمګړتیا او عیب نه وي (شعر).

دا یو روښانه حقیقت دی چې که په نړۍ کې د اسلام سیاسي نظریات نه وای خپاره شوي نو معاصره دوره کې به کوم سیاسي اساسي اصولو وجود نه درلود.

اسلامي اصول د غربیانو په سیاسي رسانس او نظریاتو ډیره اغیز واچوله البته دا حقیقت هغه وخت ښکاریږي چـې انسـان د سیاسـي اصـولو د بنسټ او اساس اړوند پلټنې ترسره کړي ځو سیاسي معاصر او اسـلامي اصول سره پرتله کړي.

اسلام اسلامي امت ته د دندو او واجباتو سـربیره سیاسـي حقونـه هـم وربښلي دي، اسلام په روښانه ډول د حقونو او وجایبو ترمنځ برابروالـی ساتلی دی ځو یو پر بل مسلط نشي دغه امر په یو نـه یـو ډول فسـاد او ګډوډۍ ته لمن وهي چې په پایله کې د نظام په ړنګیدو تمامیږي.

تر ټولو ستر حق چې څښتن تعالی د حقونو ترمنځ بنده ګانو ته وربښلی هغه په رهبرانو د اتباعو حق دی او د خدای ج ددې لپاره دا حـق بنـده ګانو ته ورکړی ځو په پلي کولو سره یې دعام وکـړو او مشـرانو تـرمنځ همکارۍ دوام وومومي او دین پرې ځواکمن او وده وکړي ځکه عام وګـړي یا اتباع تر هغې نشي ښه کیدای ځو چې یې حکمران حقونـه ورنکـړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پدې صورت به کې به عدالت پخپل قوت تـامين شـي او د اسـلامي نظريات به عملي بڼه خپله کړي او په پايله کې به ټولې چارې سمې شـي او دولت به ځواکمن او ټينګښت وومومي دښمنان به پدې ونه توانيږي څو حکومت ته زيان ورسوي ولې که چيرې اتباع خپل واجبات او دندې ونه پيژني، يې ترسره نه کړي او يا يې حکمران هغوی له خپلو حقونو ځخـه بې برخې کړي نو اختلافات به رامنځته شي نو ناخوالې به مسلطې شي او د دين اصول به د حکمران د لاس ګـوډۍ جـوړ شـي چـې ورسـره بـه حکومت او خلک دواړه فاسد شي او حرص او بې اتفاقۍ به اختيار کـړي خلک به د ناوړه کارونو ترسره کولو په وړاندې بې توپيره شي. پرهيزګاره او سپيځلي خلک به له دندو ليرې او استهزا شي لـه مفسـدينو او وران کارو ځخه به ملاتړ وشي او وروسته به ديني احکام تردې چـې ځښـتن تعالی به له هيره وويستل شي.

که د عامو وګړو د حقونو او واجباتو ترمنځ برابروالی مشخص او روښـانه شي او عملي بڼه ورکړل شي دغه امر به د اسلام دولت او لانـدې ځلـور عناصرو د ځواکمنتيا لامل وګرځي.

۱ـــ د حقونو او عدالت قدرت؛

۲ ـــ په عملي بڼه د ديني اصولو ترسره کول؛

۳ ـــ د عدالت غلبه او نور؛

۴ ـــ د سنتو پيروي؛

خو که د موازنه له منځه لاړه شي نو د ځلورو لاندنيو عناصرو د کمزورتيا لامل ګرځي.

۱ ـــ د اختلافاتو ځرګنديدل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـــ د استبداد او ناخوالو پیداکیدل؛
۳ ـــ د اختلافاتو او دیني موضوعاتو پرمخ د استدلال پیداکیدل؛
۴ ـــ د سنتو په پام کې نه نیول؛
د پورتنیو کمزور عناصرو وجود په اسلامي دولت درې ځیزه او پنځه لاملونه رامنځته کوي درې ځیزونه دادي:
۱ ـــ پخپله خوښه د چارو ترسره کول؛
۲ ـــ د دین د اصولو نه پلي کول؛
۳ ـــ په ټولنه کې د فساد زیاتوالی؛

او پینځه لاملونه یې په لاندې ډول دي ـــ
۱ ـــ د خلکو له خپلو حقونو د بې برخې کولو ویرې له منځه تلل؛
۲ ـــ د غیرقانوني کړنو په ترسره کولو د ویرې ورکیدل؛
۳ ـــ د پرهیزګارو او وړ خلکو سپکاوی؛
۴ ـــ د جنایت کارانو او خائنانو درناوی؛
د اسلام په سپیڅلي دین د څښتن تعالی په کتاب او د پیغمبر د احادیثو په رڼا کې د وګړو په په سیاسي حقونو بشپړه روښنایي اچول شوې او لاندې څلور څانګې پکې شامل دي.
۱ ـــ د هغو حقونو څخه د خلکو خبرتیا چې څښتن تعالی ورته ورکړي دي او په اسلامي ټولنه کې له خپلو حقونو څخه د هیڅ یوغړي محرومیت ددې لپاره چې اسلامي حکومت غه دروند بار پورته کړای شي نو له خلکو سره باید په خلاص نیت او پاک لمنی سره چلند وکړي او له نفساني غوښتنو لکه فریب، تقلب، تعصب او بډې اخیستنې څخه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وساتي اسلامي حکومت باید خپل ټول اعمال ددې قراني امر پر بنسټ برابر کړي:

ای! مومنانو د عدالت ساتونکي او په څښتن تعالی شهادت ورکوونکي واوسئ که ستاسو په وړاندې، ستاسو د کورنۍ په وړاندې او یا د خپلوانو په وړاندې وي که بیوزله وي او که سرمایه دار ځکه چې د پرتلینې له مخې دواړه سره نږدې دي.

له هوا او هوس څخه پیروي وکړي چې د سمې لارې څخه ونه وځئ که له سمې لارې څخه ووځئ یا بې لارې شئ او هغه څه چې تاسو یې ترسره کوئ څښتن تعالی پرې خبر وي.

نو په اسلامي سیاسي په لاره کې فریب، تقلب او تعصب وجود نلري؛ حکمران او اتباع سره برابر دي او یو پر بل لوړوالی نه لري او دواړه په نیک کارونو کې یو دبل همکار او له بدو کارونو یو بل وژغوري.

هر هغه څه چې یو انسان پر بل لوړوي هغه یوازې تقوا کیدلای شي. نسب، جنس، قومیت، ژبه، پانګه، منقوله او غیر منقوله پانګه، قدرت او وسایل هېڅکله نشي کولای یو پر بل لوړ کړي.

دندو په ترسره کولو کې له ملت سره د حکمرانانو مرسته او وفاداري د اسلامي سیاسي لارې یو مهم اصل او موضوع ده.

اسلام سره وفاداری د حکمران او اتباعو ترمنځ د سیاسي اړیکو له ټینګولو پرته له بلې لارې امکان نه لري.

ځکه ننی سیاست د منافقت یو بل نوم دی چې په بشپړه له اسلام په ټکر کې دی او هرهغه څه چې ددوی په زیان وي پټوي؛ او یوازې هغه څه ښکاره کوي، چې ددوی په ګټه وي په ښکاره یو څه وایي او په پټه بله؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

پداسې حال کې چې اسلام له ملت وفادارۍ د هغوی په حقونـو کـې تـر ټولو وړاندې حق بللی دی.
له وفادارۍ وروسته هر هغه څه چې په اسـلام کـې مهـم ګڼـل کیـږي صداقت او رښتینولی ده او څښتن تعالی پدې اړه فرمايلي:
((د خدای ج لعنت دې پر هغه چا وي چې درواغ وايي؛))
د حکومت یا اتباعو له دداسې کارونو ترسره کول چې صداقت پکـې نـه وي او ټول په درواغو ولاړو وي نو دا ډول کارونه دوی د اسلامي عقیـدې له دايرې څخه باسي.
پر دې بنسټ که چیرې پرهیزګاره او سپیڅلي خلک د حکومت په راس کې په دندو وګمارل شي نو د اسلامي نظام موخې هم بشـپړ ېدای شـي، ځکه چې بیا به په حکومت کې فساد، غلا، رشوت او بې عدالتي له منځه ځي. او دغه ډول حکومت یوازې د اسلامي سیاسي تګلارې پـر بنسـټ رامنځته کیدای شي.
د دولت دغه ډول پرمختګ کې که چیرې له اسلامي صـادقانه سیاسـي تګلارې څخه سمه ګټه پورته شي نو ورسره د انسان عادلانه تګلاره پـه عمل کې ښکاره کیږي.
څرنګه چې د اسلام ثاني خلیفه سیاسي تګلاره په داسې ډول د عدالت په څوکۍ څرګندوي چې د لازيات ډاډ لپاره خپل زوی قربانوي.
دا هغه څه ده چې د بشریت په تاریخ کې یـوه ورتـه نمونـه بلکـې دې تعمیل ته نږدې عدالت نشي ښودلای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـــ د ملت د غوښتنو بشپړول: دا موضوع دا مانا ښـايي چـې د هيـواد اقتصاد بايد په امانتدارۍ سره وساتل شي د قانوني اقتصاد حقونه ورکړل شي، د همدې حقونو پر بنسټ بايد له ملت سره راکړه ورکړه وشي.

ځکه اسلامي ټولنه په هره برخه کې کوم اقتصادي عمـل ترسـره کـوي ځانګړی حق لري، څنګه چې سوداګر، کسبګر، صنعتکاران او بزګران هر يو خپل ځانګړی حق لري.

په عين وخت کې اړمند او بيوزله خلک هم ځـانګړی اقتصـادي حقونـه لري.

دا د حکومت دنده ده چې له يوې خوا ملي عوايد راټول کړي او لـه بلـې خوا د خلکو اقتصادي حقونه ورکړي.

وګړي حق لري څو د اقتصادي حقونو څخه په ګټې اخيستنې سره خپل نور حقونه ترلاسه کړي او د دولت يا حکومت دنده ده چې ددې حقونو د ترلاسه کولو لپاره له خلکو سره مرسته وکړي.

خو د دولتي عوايدو په هکله چې ملي عوايد ورته هم ويل کيـږي دنـده لري چې په سم ډول يې وساتي ترڅو د اړتيا پر وخت يې د دولت د عامه پروژو په چارو کې ولګوي او د مفسد او غلو خلکو له خوا لوټ نه شي.

۳ ـــ د اسلامي حکومت دنده ده چې په اړونـد مسـلکي برخـو کـې د کارپوهانو د روزنې ترڅنګ هغوی ته د سياسي روزنې زمينه هم برابـره کړي.

ترهغه چې خلک د خپلو شخصي، اولياوو او نورو د دندو او حقونو لپـاره يوه پوله او حد ونه ټاکي نو هيڅکله به هم په اجتماعي عدالت کې برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانخیستلای شي او او اولیا به د خلکو له دې بې خبـرۍ څخـه د هیـواد چارې د خپلو ګټو لپاره ترسره کړي.

۴ــــ د ټولنې افراد د زده کړې ترڅنګ روزنې ته هم ضروري اړتیا لـري، ترهغه چې چې په دوی کې اخلاقي فضایل رامنځته نه شي نو دوی بـه د مثبتو شخصیتونه خاوندن هم نشي.

ولې چې د طبعي او اجتماعي علوم زده کړه د یو مثبت شخصیت پـه نـه موجودیت کې نه شي کولای څو ټولنه د ښه والي په لور بوځي.

څنګه چې پــه اسلامي اخلاقي معاییرو او ملــي ارزښــتونو د افغــاني زده کوونکو زده کړه نه ورکول کیده نو په پایله کې هم ټـول زده کــوونکي د تبیلغاتي ډلو د ښکار قرباني شول او په همدې ناوړه عمل سره یې زمونږ هیوادپه داسې صعب لاعلاج(نه جوړیدونکی ناروغۍ) ناروغۍ اخته کـړ چې تراوسه هم پرې اخته یو

له بده مرغه زمونږ په هیواد د زده کړې کچه دومره راټیټه شوې چې کــه چېرې په بیړه سره ورته پاملرنه ونه شي نو په راتلونکي کې بــه پــه یــو بیسواده او بې علمه هیواد بدل شي نو په یویشتمه پیړۍ کې به د ګډون شمولیت پیدا نه کړي، د دغه ډول ناوړه عمل مسولیت د هغــه اشخاصــو په غاړه دی چې په نا سم ډول یې د هیواد د واکمنۍ چــارې پخپلــو بــې کفایته لاسونو کې واخیستلې، او پوه او باصلاحیته خلک یې د سیاســت له دایرې څخه وویستل.

نو په هیواد کې د داسې حالاتو په موجودیت سره د راتلونکي رهبر دنده داده چې چې په لومړي سر کې د یوې اسلامي او انســاني ټــولنې لپــاره تګلاره جوړه او پلي کړي. البته که چیرې د وروستیو رژیمونو په خیــر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مادیاتو او کفري فکرونو په رڼا کې له غربي هیوادونو څخه په تقلید یو مادي ټولنې ته خپل پام واړوي
د سوسیالیستي او سرمایه داري نظامو په برخلیک سره به دوی د اسلامي او انساني ارزښتون له نشتوالي سره به مخامخ شي.
یقیننآ یوازې په اسلامي انساني او اخلاقي بنسټونو سره چې د فساد، سیاسي، اقتصادي او اجتماعي ګډوډۍ له منځه وړونکي دي مثبته ټولنه رامنځته او د پای ټکی ورته ایښولای شو.

اسلام او ټاکنې:

څښتن تعالی فرمایلي دي: خدای(ج) له تاسو مومنانو سره ژمنه کوي چې تاسو به د ځمکې پر سر خپل وکیلان وټاکي څرنګه یې چې مخکني خلک ددې صفاتو وړ ګرځولي وو، لکه څرنګه چې ټول مسلمانانو پدې نه توانیږي چې د الله تعالی او د اسلامي دولت چارې په لاس کې واخلي نو دوی باید له خپل منځه نیک عمله او سم خلک ددې چارو پر مخ بیولو لپاره وټاکي.
پدې اړه چې د حضرت محمد (ص) وروسته څوک او څنګه خلیفه شي کوم څرګند قراني ایات او حدیث نه دی راغلی او د مسلمانانو د پاچا، خلیفه او رهبر ټاکل پخپل دوی ته پریښودل شوې دی څو د خپل ژوند له چارو او مصلحت سره سم دا کار ترسره کړي او یوازین دیني لارښوونه پدې اړه د شورا څخه ګټه اخیستل دي او د همدې اصل پر بنسټ وو چې مسلمانانو راشدین خلیفه ګان له کوچنیو ډلو سره له مشورې وروسته ټاکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضرت ابوبکر صدیق(رض) ټاکنه: د ستر پیغمبر له وفات څخه وروسته انصار په ثقیفه بن ساعده کې سره راټول شول څو سعد بن عباده د خلیفه یا پیغمبر (ص) ځای ناستی وټاکي چې عمر (رض) له دې موضوع څخه خبر شو نو له ابوبکر او ابو عبیده بن جراح سره یوځای ثقیفه بن ساعدې ته لاړل، لومړی ابوبکر صدیق وینا وکړه او پدې کې یې قریشو ته دټاکلو د حق خبر څرګنده کړه له زرو څخه ډیرو غوښتل چې عمر یا ابو عبیده وټاکي خو عمر او ابوعبیدې وویل: مونږ ستا په حضور کې هیڅکله دغه دنده په غاړه نه شو اخیستلای ځکه چې ته په مهجرینوو کې غوره یې او ستر پیغمبر (ص) د ناروغۍ پرمهال د لمونځ امام ټاکل شوی وې نو پر همدې بنسټ له مونږ څخه یې ته ډیروړ یې؛

نو لاسونه دې را اوږده ځوک مونږ درسره بیعت وکړو ابوبکرصدیق د هغوی دا غوښتنه ومنله او د انصارو له بیعت وروسته د لومړي اسلامي خلیفه په توګه وپیژندل شو.

ابوبکر صدیق(رض) په جماعت کې دې وینا ته خلک راوبلل:

ای! خلکو که څه هم زه پر تاسو خلیفه ټاکل شوی یم خوله تاسو څخه غوره نه یم، که چیرې مې نیک کارونه وکړل نو ملتیا مې وکړئ او که مې بد کارونه وکړل نو ما نیکې لارې ته سم کړئ ولې که چیرې مې د خدایتعالی او د هغه رسول له اطاعت څخه مخ واړوه نو زما اطاعت پر تاسو واجب نه دی.

څرنګه چې ولیدل شول چې ابوبکر صدیق (رض) یوازې د ثقیفه بن ساعده د خلکو بیعت نه بلکې د ټولې اسلامي نړې بیعت یې ترلاسه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) ټاکنه: کله چې ابوبکر صـــدیق (رض) نـــاروغ شـــو او داســـې احساس یې وکړ چې ګواکې مرګ یـــې نـــږدې دی او ســـتر صـــحابه پـــه راوغوښتل او ورسره یې د عمر(رض) د خلیفه کیـــدو خبـــرې وکـــړې لـــه هوکړې وروسته یې له کړکی څخه سر رواویست او کوم خلک یې چې د کور ترڅنګ راټول شوي وو ورته وویل:

ما خپل ځای ناستی عمر ټاکلی ایا ستاسو خوښه ده؟

ټولو وویل هو! دغه راز دا موضوع ولیکله او نور د خلکو په منځ کې وویل شي.

خو د دې انتصاب په زړه پورې ټکی دا وه چې ابوبکر صـــدیق لـــه خپلـــو خپلوانو څخه څوک ددې لپاره ونه ټاکـــل، بلکـــه عمـــر رض چـــې لـــه ده وروسته د ټولو په وړاندې غوره ګڼل کېده ددې کار لپاره وګماره، خوا دا کار یې په تحمیلي ډول نه بلکې له هغوی ســـره تـــر مشـــورې وروســـته ترسره کړ.

د حضرت عثمان (رض) ټاکنه: کله چې عمر(رض) ټپي شو نو مســـلمانانو ورڅخه وغوښتل چې یو څوک خپل ځای ناستی وټاکي هغه وویل:

زه نه غواړم څو دغه دروند مسئولیت نور هم په ژوند کې او هم له مړینې وروسته په غاړه واخلم ما دا موضوع د حضـــرت محمـــد (ص) لـــه شـــپږو جنتي یارانو سره (علي، عثمان، عبدالرحمن بن عـــوف، ســـعد بـــن ابـــي وقاص، زبیر بن عوام او طلحه بن عبیـــدالله) ســـره شـــریکه او څرګنـــده کړېده.

زما زوی عبدالله هم پدې غونډه کې ګډون کولای شي خو د ټاکلو حق نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عمر(رض) له وفات څخه وروسته دا شپږ کسان سره راټول شول څو د خلافت لپاره یو تن وټاکي، زبیر خپل واک علي ته، طلحه عثمان ته او سعد عبدالرحمن ته ورکړ او عبدالرحمن هم له خپل واک څخه تیر شو په پایله کې علي او عثمان پاتې شول هغو دواړو خپل واک عبدالرحمن ته ورکړ څو ددوی له منځه یو وټاکي عبدالرحمن له مسلمانانو سره له درې شپو ورځو مشورې وروسته دې پایلې ته ورسید چې د خلکو خوښه عثمان دی نو پر همدې اساس یې عثمان وټاکه او خلکو په ټولنه یې اعلان وکړ وروسته بیا خلکو ورسره بیعت وکړ.

د علي(رض) ټاکنه: کله چې حضرت عثمان(رض) په شهادت ورسید نو د انصارو او مهاجرینو څخه عمومي صحابه د حضرت علي خواته لاړل او ترې یې غوښتنه وکړه څو د خلافت دغه دروند بار په اوږو واخلي خو هغه ونه منله ولې د ډیر ټینګیدو وروسته یې منلو ته چمتو شو.

د راشدینو خلفاو له ټاکل کېدو څخه داسې مالومېږي چې د مسلمانانو خلیفه باید د ټولو مشورې سره سم او یا هم د اکثریتو په خوښه وټاکل شي، البته هغه خلافتونه چې په میراثي یا د زور له لارې رامنځته کیږي کولای شو د پاچاهۍ نوم ورته ورکړو په یاد مو وي چې په اسلام کې هیڅوک پخپله خوښه د خلیفه کیدو لپاره ځان نشي ټاکلی بلکه د یوې لویې ټولنې له خوا چې اهل عقد شورا په نوم یادیږي چې د پرهیزګارو، خدای څخه ویرودنکو، رښتینو، عادلو او خیر غوښتونکو او د خلکو د باور وړ وي څخه جوړه شوې وي. البته د شخص په ټاکلو کې د خلکو رضایت شرط دی چې د شورا د غړو له لوري ټاکل کیږي پداسې حال کې چې په اوسني وخت کې د شورا وړ غړي په یوځای کې نه دي او هیواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مختلفو برخو تیت شویدي خو هغوی باید له مختلفــو برخــو څخــه د خلکو د ازادو رایو پر بنسټ وټاکل شي البته کــه همــدا وګــړي یــو بــل شخص د رهبرۍ لپاره وړ بولي او ټاکي يې نو خلک هم بایــد د دوی لــه ټاکنو څخه اطاعت او فرانبرداري وکړي ځکه هغوی يې واقعــي اســتازي دي که د شورا غړي د شخص په ټاکل کېدو سره موافقې ته ونه رســېږي او دوه دور کسان ددې کار وړ وبولي نو په هغه صورت کې بیا عامه رایــو ته مراجعه کیږي او له دې دریو څخه د اکثریتو د رایو پر بنسټ یو ټاکــل کیږي. یا هم که چیرې په لویه جرګه کــې د شــورا د غــړو شــرایطو تــه پاملرنه وشي نو په وسیله يې کولای شي له اسلامي لارې د ستونزو حــل پیدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پینځم څپرکی

افغانستان او د ډیموکراسۍ نظام

د سردار محمد داودخان د جمهوري د دورې پرمهال د افغانستان قبیلوي او سنتي ټولنه د ټینګو ګامونو په اخیستوسره د ملت کېدو په لور روانه وه او په ضمن کې دېته چمتو کېدله چې د لیبرال اوقبیلوي نظامونو سره ګډ یو ډیموکراتیک نظام جوړ کړي خو له یو مهم حقیقت څخه باید یادونه وشي. چې د سردار محمد داود خان او محمد هاشم خان درې لسیزو دیکتاتورۍ (دصدارت دروه) ددې ګرایش لپاره د د افغانستان په چمتو کولو کې اساسي لاملونه دي.

په خواشینې سره یې باید یادونه وشي چې د کمونیستي نظریو نفوذ چې د فریب او حیلګرۍ نظریې هم ورته ویل کیږي د دویمې نړیوالې جګړې وروسته یې د ډیموکراسۍ په لسیزه کې د ډیموکراسۍ ضد یعنې کمونیستي نظریو تخمونو وشیندل او قدرت ته له رسیدو سره سم هر ډول حقونه او ازادۍ غصب او د ډیموکراسۍ احلام له ذهنونو څخه ورک شو.

د خلق او پرچم او ترې وروسته لاس پوڅو او ځان غوښونکو درې کلنو کرغیړنو دورو نه یوازې زمونږ هیواد د منځنیو پیړیود دیکتاتوریو دورو په څیر بدل کړ بلکې د هیواد نظام یې هم په یو جهمني او ځنګلي قانون بدل کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځنګلي قــانون بانــدې د اختــه افغانســتان لپــاره اوس د هــيڅ ډول ډيموکراسۍ لکه اسلامي، قبيلوي، سنتي، او ليبرال غربي ډيموکراســۍ په پلي کولو سره نشو کولای د افغنستان اوسنی ناروغۍ درملنه کړو.
د بې هوښۍ دا ناورغۍ يوازې د نظامي ديکتاتورۍ د اصولو په پلي کولــو د درملنې وړ ده.
په اوسني وخت کې زمونږ هيواد په يوې داسې ناروغۍ اخته دی لکه چې بې شمېره مکروبونه سره يوځای شوي وي او داسې ناروغې يې رامنځته کړې وي چې له ايډز ناروغۍ څخه هم بــدتره او د درملنــې وړ نــه وي او انسان يې په وړاندې خپل مقاومت د لاســه ورکــړی وي او هــيڅ نشــي کولای او نه يې هم توان لري.
نو له همدې ځايه ده چې ليرې او نږدې قبر کــاړونکي او مــرده شــويان(هغه څوک چې مړي مينځي) ددې په تمه ناست دي څــو ددې نــاروغ د مړينې غږ واوري او ورڅخه په پاتې شوي ميراث ګېډه واچوي.
له کومه ځايه چې د ناروغۍ د درملنې لپاره بيلابيلو ډاکټرانو ته مراجعــه کيږي او د دې مراجعې لپاره ډير وخت انرژي او پيسو ته اړتيا پيداکيږي نو ددې پرځای چې يو ناروغ د معاينې لپاره مختلفو ډاکترانو ته ورشــي ښه به دا چې پرځای يې يو پولي کلينک ته مراجعه وکړي او خپلــه هــر اړخيزه معاينه وکړي او د سمې نسخې په پلي کولو سره د مرده شــويانو او قبر ښکوونکو تمې له ميراث څخه پرې کړي.
نو په همدې ډول زمونږ د هيواد د شديد سياسي بحران د له منځه وړلــو لپاره يوه داسې د حل لاره ضروري ده چې ددې معضــلې ټــول اړخونــه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکې شامل وي ترځنګ يې بايد په قضيه کې د ښــکيلو ډلــو رضــايت او قناعت هم ترلاسه شي.

البته ددغه جړ شوي تار(د هيواد سياسي معضله) بايد د خپلو ګوتو پــر سره پداسې ډول پرانيزو چې نور پکې ټپونه وانخلو او د حقيقــت لپــاره ځان هم قرباني کړو، له هيواد سره مينه پيداکړو او ځان غوښتونکي ونه اوسو او له پراخې حوصلې څخه پکې کار واخلو.

له کومه ځايه چې په تيرو وختونو کې هم بيړني اقدامات زمونږ د هيــواد لپاره بې ګټې وه نو دا ځل بايد پــه بشــپړې پــاملرنې ســره لــه پراخــې حوصلې څخه کار واخلو چې بيا وروسته پرې پښيمانه نه شو.

په کوم هيواد کې چې ملي اردو، پوليس، اساسي قانون، او نــور دســاتير په نوم پاتې وي نو په هغه هيواد کې ناپوهی، بيسوادی، ځان غوښــتنې، خپلسرۍ او ظلم دوام مومي او يو ځنګلي قانون به پکې چلېږي، او پــدا ډول هيوادونو کې د ليبرال ډيموکراسۍ، سرمايه داري نظــام او د نــورو ډيموکراسيو پلي کول به هماغسې ناسم وي لکه څنګه چې په شــوروي اتحاد کې په کمونستي ډول د کمونيستي اصولو پلي کول وو.

غربي او شرقي سياسي نظامونوغوښتل څو په سمه توګه پرتــه لــه دې چې د نورو ټولنو ذهني او عيني شرايطو په نظر کول پــه ســمه توګــه د خپلو نظرياتو د ځای پر ځای کولو په موخه او تش په نوم يې د سياســي او ايډيالوژيکي اصول په پلي کولو خپل زړونه خوشحالول او پــدې ســره يې نه يوازې نورې ټولنې په بدمرغۍ اختــه کــړې بلکــه د خپــل شــرم ترځنګ يې ځان له تباهۍ سره مخامخ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګه چې په هیواد کې اوسنی سیاسي بحران او رواني بـدمرغۍ هـم د بېځایه تقلید یا په بې موسمه وخت کې د پردیـو د سیاســي ایـډیالوژۍ پلي کول وو.
پر همدې بنسټ مونږ باید هوښیار واوسو او هغه څوک پرې نه ږدو چې د هیواد سیاسي معضلو په حل کې بیا د ډیموکراسۍ تش شعارونه، مـدني ازادۍ او بشري حقونه چې د دوی یاهغو افغانانو چې په غربي ټولنو کـې ژوند کړې وي او د هغوی د موخو د بشپړولو لپاره ګمـارل شـوي وي لـه خوا له وړاندې شي.
کله چې په افغانستان کې د ډیموکراسۍ د اصولو د پلــي اړونـد خبــرې کېږي نو نړیوال واکمن د خپلې ډیموکراسۍ د پلي کولـو پــه موخــه پــه ښکاره توګه د تبیض او تعصب بازار تودوي او د پلي کولو لپاره یې دا بې شرمانه عمل ترسره کوي.
پدې مانا چې که خپلې ګټې یې پکــې موجــودې وي نــو د مرســتندویه ځواکونو په وسیله هم د ډیموکراسۍ د اصولو پلي کولو هڅې کوي.
که چیرې د ډیموکرسۍ په پلي کولو کې د دوی د ګټو امکان پکې نه وي نغښتی نو نه یوازې له پلي کولو به یې لاس واخلي بلکه د بشرحقونو او د مدني ازادیو غصب به پخپلو سترګو ویني خو ددې کار د مخنیوي لپـاره هیڅ هم ترسره نه کړي حتی چې پخپلو ټنډو کې لږ ګونځې هم رانه ولي که څه هم دوی یې پخپله مستقیم یا غیر مستقیم لاملونه وي.
پداسې حال کې استعماري شــرقي او غربــي هیوادونــه د خپلــو خــود خواهانه، پلیتو، ناوړه او غیــر انســاني موخــو د ترلاســه کولــو لپــاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په دننه یا بهر کې لاسپوځو په مرسته زمونږ هیواد د ډیموکراسۍ له پلي کولو څخه په زرګونو کیلومیتره لرې ګذار کړ.
مونږ په اوسنیو شرایطو کې بې موسمه او د تش په نوم ډیموکراسۍ پلي کولو لپاره کوچنۍ اړتیا هم نه لرو.
مونږ برعکس باید د اسلامي عقیدې په چوکاټ ، ملي غوره دودونه، د هیواد لوړې ګټې په روښنایۍ کې او په ربړول شویو افغانانو د زړه سواندۍ لاره ونیسو چې په رښتیا سره په حساسو شیبو کې زمونږ د هیوادوالو شته ستونزې حل کړي.
اوس یو داسې موقت حکومت ته اړتیا لرو چې سوله او امنیت پکې ټینګ او ګډوډۍ او وژنې له منځه لاړې شي او مونږ پکې په مسولانه ډول خپلې ملي ګټې په سمه توګه تامین کړو البته زمونږ ملي اهداف د نیمه نظامي موقت حکومت په جوړولو او د نظامي مقرراتو په تامینو سره ترلاسه کیدای شي.
دغه راز ترڅنګ یې یو زړه سواندي او هیوادپال رهبر ته هم اړتیا لرو چې زمونږ د خلکوخدایي استعدادونه د کمونیستي او تنظیمي رهبرانو برعکس په مثبتو لارو کې ترې ګټه پورته کړي څو پدې وسیله وتوانیږو چې خپل له اړخه وران شوی هیواد بیا جوړ کړو. ددې انساني، ملي او اسلامي غوښتنو لپاره باید تر ټولو دمخه د سولې او امنیت د تامین په موخه یوه نظامي شورا جوړه کړو، دغه انتخاب شورا به د نظامي مقرراتو په چوکاټ او د یو نړیوال هئیت ترڅارنې لاندې خپلې دندې ترسره کړي او دا شورا باید له داسې لویو شخصیتونو څخه جوړه شوې وي چې متعصب او نورو هیوادونو پورې تړلي نه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي شورا:

تېرې تجربې دا حقيقت ښکاره کړې چې کله چیرې په یو هیواد کې د ټولو په خوښه سیاسي رهبران نه وي، او یا يې هم په منځ کې خپلمنځي اختلافات رامنځته شي نو پدې سره يې د دولتي چارو څارنه له لاسه وځي؛ او په پایله کې به يې هیواد له سیاسي بې ثباتي او د اقتصاد له وروسته پاتې والي سره لاس او ګریوان شي.

پداسې حالاتو کې د هیواد با تدبیره او هیواد پاله نظامي شخصیتونه د ستونزو د حل او له سیاسي بحران څخه د وتو په موخه د هیواد ټولې دولتي چارې پخپله او یا هم د مناسبو او هیواد پاله اشخاصو په لاس کې ورکوي.

لکه څرنګه چې د پاکستان، ترکیې، اندونیزیا او فرانسې هیوادونو نظامي افسرانو د بحران د له منځه وړلو په موخه د خپل هیواد دولتي چارې په لاس کې واخیستې

دغه په تیرو نږدې وختونو کې مو پخپلو سترګو ولیدل چې په پاکستان کې د جمهور رئیس غلام اسحاق او صدراعظم نوازشریف ترمنځ خپلمنځي اختلافات او سیاسي بحران رامنځته شو، چې وروسته اردو پکې مداخله وکړه او د ښکیلو ډلو د باور وړ یو کس يې وګماره چې یو موقت حکومت جوړکړي څو د یو عادلانه او عمومي ټاکنو ته زمینه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په موجوده شرايطو کې په افغانستان کې د هيواد ټولې دولتـي چـارې د بې شميره وسلوالو ډلو په لاس کې دي او موقت ملکي حکومت د چـارو له څارنې څخه عاجز پاتې دی چې دلته اوس بايد له دويمې لارې يعنې د نظامي مداخلې څخه بايد ګټه واخيستل شي خو تردې ځايـه چـې پـه هيواد کې يو بيطرفه او مسئوله اردو نشته نو دلته بايد له شمير مسلمانو نظامي کارپوهانو او قومندانانو څخه يوه شورا جوړه شـي او وروسـته دا کار ترسره کړي، البته شورا هغه وخت له خطر څخه وتـلای شـي چـې نړيواله ټولنه يې ملاتړ او مرسته ورسره وکړي او له بلې خـوا يـې بايـد غړي له ځانګړو معيارونو سره وټاکل شي.

الف ـــ د افسرانو د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــ د لاس پوځو ګوندونه د غړيتوب نه لرل؛

۲ ـــ په کمونيستي اردو کې کليدي موقف نه لرل؛

۳ ـــ د داود او کمونستانو په کودتاوو کې د بې کفايتي ريکارډ نه لرل؛

۴ ـــ د کمونستان او روس د تيري په وړاندې د بې توپيره احسـاس نـه لرل؛

۵ ـــ د اسلامي مقاومت په وړاندې په جګړې کې برخه نلرل؛

۶ ـــ په ستراتيژۍ او تاکتيک کې دبشپړې تجربې او مالوماتو لرل؛

۷ ـــ تش په نوموم د عالي نظامي رتبې نه لرل؛

ب ـــ د قوماندان د ټاکلو معيارونه:

۱ ـــ د نظامي مسلکي او لوړو زده کړو لرل؛

۲ ـــ د نظامي رتبې څخه برخمن وي؛

۳ ـــ په جبهو کې د ځواکونو د ادارې ريکارډ لرل؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ــــ په سختو او ستونزمنو شرايطو کې د اداري وړتيا او ريکارډ؛
۵ ــــ په څو نورو قوماندانانو باندې د حکمرفا ريکارډ؛
۶ ــــ د خلکو، مجاهدينو او قومندانانو له باور څخه برخمن وي؛
۷ ــــ د خلکو په ناموس په تيري او د هيواد په لوټونه کې ريکارډ نلرل؛
۸ ــــ د هيواد په ځانګړي ډول د کابل په وجاړونه او د خلکو په وژنه کې دخيل نه وي؛

ج ــــ ګډ(مشترک) معيارونه:

۱ ــــ د نوښت قدرت او رهبرۍ وړتيا؛
۲ ــــ د خپلسرۍ، ځان غوښتنې او رايي احساسات ونلري؛
۳ ــــ د ژبني، قومي، تنظيمي، سيمه ايز، سمتي او مذهبي تعصباتو نه لرل:
۴ ــــ ملي نواميسو ته ژمن؛
۵ ــــ د ازادې پريکړې او د خلکو په ګټه د تصميم نيولو جرئت؛
۶ ــــ د هيواد په کورنيو چارو کې پرديو د لاسوهنې مخالفت؛
۷ ــــ ريښتينی او د دوه مخۍ له تورونو څخه سپيڅلی وي؛
۸ ــــ د مسوليت له احساس او وړتيا څخه برخمن؛

ددې لپاره چې د ټاکنې تبعيض انګيزه له منځه تللی وي نو د شورا د غړي بايد له يوه ولايت څخه وټاکل شي.

د تنظيم، ژبې، قوم، او مذهب څخه استازيتوب بايد په هيڅ وجه د ټاکلو معيار ونه شي او د يو ولايت څخه د غړو په ټاکلو کې بايد پورتني ميعارونه په پام کې ونيول شي البته له نوماندانو څخه چې هريو تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واجد شراط وي نو ودې ټاکل شي څکه په اوسني وخت کې افغانستان يو منظمه ملي اردو نشته او د نظامي نماينده ګانو ټاکنه هم په سمه توګه نشي ترسره کېدای او ددې کار په څنډ سره دردونکې پايلې له څان سره ولري او ددې لارې د لا ډاډ لپاره بايد نړيواله ټولنه او اسلامي کنفرانس خپل کليدي ونډه په سمه توګه ترسه کړي.

د نظامي شورا دندې:

د هيواد د خپلواکۍ ساتنه، څمکنۍ بشپړتيا، د ملي حاکميت، او هيواد کې د بشپړ امنيت تامين ټولې هغه موخې دي چې د رسيدو لپاره يې بايد لاندې دندې ترسره شي.

۱ ـــ د نوي وسلوال څواک، اردو او پوليسو رامنځته کول او تنظيم؛

۲ ـــ په هيواد کې له بيلابيلو وسلوال ډلو څخه د غيرقانوني وسلې راټولول او نظامي مرکزونو ته يې سپارل؛

۳ ـــ په ملي اردو، پوليسو او ژاندارام کې د هغو پخوانيو صاحب منصبانو ځای پرځای کول چې په لاسپوڅو ډلو پورې تړلي نه وي او ياهم په ښکاره ډول په ملي خيانت او د هيوادوالو په وژنه تورن نه وي.

۴ ـــ د تنظيمي وسلوالو څواکونو تنظيمول او د اردو او پوليسو په قطعاتو کې يې جذبول؛

۵ ـــ د پوليسو، اردو او ژاندارام پوليسو په قطعاتوکې د داوطلبو کسانو جذبول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ ــــ د هيواد په بيلابيلو برخو کې د قول اردو، فرقــوو او نــورو ځــايونو رغولو تنظيم او بشپړول؛

ب ـــــ د سياست او ملکي چــارو څخــه د وســلوالو او امنيتــي ځواکونــو ايستل ځکه تر هغه چې د هيواد په دننه کې د کودتاه په ترســره کولــو سره د اردو دغه فعاليت سياسي کيږي او پدې سره ملت د بــدمرغۍ پــه لور بيايي البته په راتلونکي کې له دې ډول بدمرغيو څخه د ځان ساتنې لپاره بايد لاندې اقدامات ترسره شي.

۱ ــــ د اردوو پوليسو او ژندارام هيڅ يو غړي ته ددې اجازه ورنکړل شي چې د سياسي ګوندونو غړيتوب ترلاسه کړي اويا په سياســي فعــاليتونو کې برخه واخلي.

۲ ــــ پوليسو او اردو ځواکونو ته بايد د نورو عامو وګړو په څېر په ټــاکنو يوازې د رايېورکول حق ورکړل شي.

۳ ــــ د ملي اردو او پوليسو منسوبين تر هغې نشي کولای چــې د ملــي شورا په ټاکنو کې ځان نوماند کړي څو يې چې له خپلې دندې استعفا نه وي ورکړې.

ج ــــ د وزارتونو، دولتي او غير دولتي موسســو، لارو، پولــو د راتلونکــو ټاکنو او داسې نورو ځايونو د امنيت د تامين.

د ــــ د اصلي ملي شورا تر ټاکنو پورې د مــوقتې ملــي شــورا د کــارونو ترسره کول؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـ ـــ د جمهور رئیس او سیدراعظم د قدرت داصطکاک د ساتنې په موخه باید د نوماندانو له ډلې څخه په موقت ډول جمهور رئیس وټاکل شي او جمهوري نظام باید پداسې ډول ترتیب شي چې سیدراعظم پکې شتون ونلري او په راتلونکي اساسي قانون کې دا اصل ځای پر ځای شي؛ ځکه د دریمې نړۍ په یو هیوادونو کې چې فعال جهمور رئیس او سیدراعظم شتون لري نو د سیاسي بې ثباتۍ او ستونزو لاملونه ګرځېدلي ځکه په دا ډول هیوادونو کې د خلکو مدني روزنې او سیاسي شعور دومره وده نه ده کړې چې، هر یو یې خپل ځانګړی مسئولیت او صلاحیت وپېژني، له خپلې برستنې سره پښې وغځوي او د نورو په حقونو او صلاحیتونه تیری ونه کړي ځنګه چې د سیاسي شعور په نشتون سره زمونږ د هیواد سیدراعظم او جهمور رئیس یو بل ته له خبرو تیر نه شول او په پایله کې یې زمونږ د هیواد پلازمېنې اوسېدونکي د دوه کالو لپاره د بې اتفاقۍ په اور کې وسوځول او په ناحقه یې په وینو کې ولړل.

لنډمهاله حکومت:

لنډ مهاله جمهور رئیس باید تیرو لنډ مهالو حکومتونو ته په کتو سره د خپلې کابینې غړي په بشپړاحساس او مسئولیت سره وټاکي، ځکه چې تیر موقت حکومتونه د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنو او ائتلاف سره یوځای رامنځته شوي وه او د خلکولپاره یې هیڅ ډول ګټه نه لرله. دغه راز برعکس د تنظیمونو ترمنځ د وسلواله جنګ، د وژنو ، معیبوبیت، له کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښخه د زړګونو هیوادوالو تیښته او د عامه وګړو د سرمایې لوټونې ســتر لاملونه هم همدا حکومتونه ؤ.
نو پدې سره باید راتلونکې موقت حکومت ته بایــد د تیــرو حکومتونــو برعکس پوره وخت ورکړل شي او پدې حکومت کې باید ټولې حکــومتي چارې او وزارتونه باید هیوادپالو، مســلمانو، مســئولیت پیژنــدونکو، لــه انرژۍ ډکو بیروکراتانو ته وسپارل شي. جمهور رئیس باید دا ټکی په پام کې ونیسي چې په حساسو شرایطو کې په وزارت کې مقررول یو امتیــاز نه بلکې یو ملي دروند مسئولیت دی نوپــدې ســره دا لازمــه ده چــې د راتلونکو ادارو ټاکنې په هر کچه چې وي نو اشتباهاتو ښخــه پــه کلکــه مخنیوی وشي.
ځکه چې کابینه د یو څو عادي کسانو د یوځای کېدو ځــای نــه بلکــه د سترو او متخصصواو د هیواد په چارو کې په کارپوهو شخصــیتونو ځــای دی دا پدې مانا ده چې جمهور رئیس د وزارتونو لپاره مسلکي او باتجربه اشخاص پیدا او د کابینې په لست کې یې شامل کړي او هر هغــه څــوک چې د وزارتونو لپاره ټاکل کیږي نو د خپلو راتلونکو کــارونو لپــاره بایــد ځانګړې تګلاره او پلانونه ولري څو په راتلونکي کې یې پخپله اداره کــې پلي کړي او که چیرې برعکس اشخاص وي، نــو لازمــه ده چــې خپلــې څوکۍ ښخه لاس واخلي اوخپل ځای په کار پوه او وړ کسانو ته پریږي او د ملي ګټو لپاره خپلې پښې له بړستنې ښخه ونه باسي او پریږدي چې د دوی کارونه پــه کــارپوه، مســلمان، بااهلیــت، باکفایــت، او هیوادپالــه کارپوهانو ته وسپارل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ليدونكي په عقيده ترڅو د حکومتدارۍ په تګلاره کې بدلون ونه منل شي، په يو ځانګړي کلتور ټينګ نه شي او د ځانګړې ستراتيژۍ د ډاډ لپاره رامنځته نه شي، د تيرو دودونو په چوکاټ کې به کابينې جوړول په هيڅ ډول ګټور نه وي او نه به پکې د ګټې امکان وي.

د ننيو چارو ترسره کول يوازې تجربه لرونکي (ټکنوکراټان) شخصيتونه کولای شي دا چارې په سمه توګه ترسره کړي او ددې چارو د ترسره کولو لپاره بايد ناهله کسان ونه ګمارل شي.

که چيرې يو طبيب د مالې وزير په توګه، د زراعت متخصص د عدلې وزير په توګه او د معادن انجينر د اطلاعات او کلتور په توګه وټاکل شي نو دا د نني عصر سره خلاف او زيات اړونکې پريکړې دي،

که چيرې يو څوک په کومه برخه کې تخصص نلري او له بشپړې زده کړې څخه برخمن نه نو که چيرې داسې اشخاصو ته په دولتي چارو کې دنده ورکړل شي نو دې کړنې ته ((اداري کفر)) نوم ورکولای شو.

جمهور رئيس بايد د خپلې راتلونکې کابينې لپاره مناسب او وړ اشخاص پيدا او وټاکي، نه دتيرو بې کفايته اشخاصو په څېر چې بيلابيلې بدمرغۍ رامنځته او په راتلونکي کې د خپلې او د نورو له شرمنده ګۍ څخه ځان وژغوري.

حکومت بايد تر هر څه دمخه د اصولي کړنو د ترسره کولو په موخه په چټکۍ سره د ؛ بهرني سياست، کورني سياست، امنيتي او دفاعي سياست، اقتصادي سياست، فرهنګي سياست، د عامه خدماتو ترسره کولو سياست او د مطبوعاتي سياست لپاره طرحې جوړې کړي او د همدې طرحو د پلي کولو لپاره برنامه ريزي وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې راتلونکی حکومت او نظامي شورا وکولای شي چې خپلې ټولې دندې د امن او سوله ایزه فضا یو د بل په مرسته په سمه توګه ترسره کړي.

او ترڅنګ يې باید د دفاع، کورنیو چارو وزارت او د ملي امنیت ریاست نظامي شورا ته وسپارل شي او امنیت د تامین ټول مسئولیت نظامي شورا
ته ورکړل شي.

د لنډ مهاله حکومت دندې:

۱ ـــ په نوې بڼه د پولیسو او اردو ځواکونو رامنځته کول او د غیرقانوني وسلو په راتلو کې له نظامي شورا سره مرسته وکړي څو سوله او امنیت دنورو فعالیتونو د ترسره کولو لپاره لار پرانیزي.

۲ ـــ د پرچمیانو څخه په میراث پاتې کابینه یو ځل بیا جوړه او د مجاهدینو د دورې د بې نظمه او بې بندوباره وزارتونه بیرته د نظم په چوکاټ کې راولي.

۳ ـــ د کرنې، مالدارۍ، صنعت، سوداګرۍ چارو او اولیه خدمات لکه: اوبه، بریښنا، روغتون، ښوونځي او کوپون ته د عادي شراطو په څیر ځای ورکړي.

۴ ـــ له ګاونډیو، د سیمې، اسیایي او غربي هیوادونه او ملل متحد سره د ډیپلوماټیکو اړیکو جوړول، د خوښۍ وړ هیوادونو د مقیم او غیر مقیم سفارتونو اړتیا، د پخوانیو حکومتونو نړیوالې ژمنې، او د شوروي اتحاد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

متجاوز حکومت څخه د تاوان اخیستلو لپاره د لازمو تدابیرو نیول چې پدې وسیله د مرستو د جلبولو زمینه برابره شي.

۵ ــــ پداسې حال کې چې د هیواد بیخبینا او اقتصادي حالت د بحران په وروستي حالت کې قرار لري او د اقتصاد رغښت هم د حکومت تر ټولو ستونزمنه دنده کېدای شي، ځکه کرنه، مالداری، بهرنۍ تجارت، محدودې صنایع او د کانونو استخراج تقریباً په ټپه دریدلی دی، بانکونه او د دولتي او غیر دولتي موسسو ټول توکي چور او لوټ شویدي نو د پورتنیو ستونزو د حل په موخه له نړیوالو څخه د مرستو او قرضونو غوښتنه وشي، د ګازو د کان ، سیمنټو، ډبرو سکاره او د اوسپنې او مسو د استخراج لپاره باید دولت لاس په کار شي، بلج شوې صنعتي موسسې بیا فعالې کړي، او د ګمرکي عوادو د زیاتوالي په موخه باید قاچاق په ټپه ودرول شي.

۶ ــــ د افغان مهاجرینو د بیرته راستنیدو لپاره د وسایلو او هغوی د اوسیدو لپاره ځمکه چمتو او په واک کې ورکړل شي.

۷ــــ په جدي توګه په هیواد کې د بهرنیو هیوادونو د لاسوهنې مخنیوی وشي.

۸ ــــ د پلان په وزارت کې د بیارغونې د ټولو چارو تنظیم او د ناوړه ګټه اخیستونکو اشخاصو څخه چې په نوم د بیارغوې خبرې کوي له ګمارلو څخه مخنیوی وشي.

۹ ــــ په هیواد د د تحمیلي جګړې اود بهرهنیو د لاسوهنې په ترخ کې د وګړو ترمنځ د رامنځته شویو مخالفتونو، دښمنیو، بې باوریو او د همدې ټولنیزې ناروغۍ د له منځه وړلو لپاره په جدي توګه کار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ ـــ د اساسي، ګوندونو، او د ټاکنو قانون تسوید او د تصویب لپاره یې ملي لویه جرګه چې د دودیزې او د اهل شورا غړو جوړښت دی رامنځته شي.

۱۱ ـــ د ملي شورا او انتخابي حکومت ټاکنې باید د خلکو له بـاور سـره سمې ترسره شي او په همدې ځای کـې د نظـامي شـورا او لنـډ مهالـه حکومت کارونه پای ته رسیږي د وګـړو پـه ژونـد کـې یـوه نـوې دوره پیلیـږي. البتـه وروسـته لـه دې دورې وروسـته داشـونې ده چـې ډیموکراسی، بشر حقونه او مدني ازادۍ په پام کې ونیول شي او د تامین لپاره یې کار وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (سید فضل الله وحیدي) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له ژباړونکي او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د ژباړلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

M Niazi

WHICH KIND OF DEMOCRACY DO AFGHANS NEED?

Writer: Pr:Habib Ull Rahman Hala

Translator: Mohammad Akbar Niazi

د ژباړن د خپرونو لړ: ۴

د تحریک دخپرونو لړ: ۱۰۳

د افغانستان ملي تحریک

www.melitahrik.com

۱۰۳

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library